

Aanduiding van ankerplaats
‘ Vlaamse Ardennen van Koppenberg tot Kluisberg ’ te Kluisbergen,
Maarkedal, Oudenaarde en Ronse

Code : APO005

1. Benaming van de ankerplaats + ligging

‘Vlaamse Ardennen van Koppenberg tot Kluisberg’ te Kluisbergen, Maarkedal, Oudenaarde en Ronse
Oppervlakte: 2290 ha

2. Aflijning van de ankerplaats op schaal 1/25.000 die de grenzen ervan aangeeft

Zie bijlage 1: kaart 1

3. Nummer ankerplaats uit landschapsatlas

Anker ID: A40056

4. Situering

Situering in ruimere omgeving

De ankerplaats is gesitueerd in het zuidwesten van de provincie Oost-Vlaanderen, op het grondgebied van de gemeenten Kluisbergen, Maarkedal, Oudenaarde en Ronse. De primaire wegen die de ankerplaats ontsluiten, zijn de N8 (Oudenaarde-Kortrijk) in het noordwesten, de N60 (Gent-Oudenaarde-Ronse) in het oosten, de N36 in het zuidwesten en de N48 (Ronse-Ninove) in het zuidoosten. De N36 sluit aan in het westen op de E17 via de afrit Deerlijk-Harelbeke.

De ankerplaats werd op verschillende plaatsen aangepast omwille van bijkomende archeologische gegevens, bijkomend bouwkundig erfgoed en landschappelijk niet meer inpasbare gebouwen.

Relatie met andere ankerplaatsen

De ankerplaats wordt in het noordoosten gescheiden van de ankerplaats ‘Scheldemeersen tussen Bevere, Petegem en Melden en kouter van Petegem’ (code APO004) door de Schelde. De relatie met de ankerplaats ‘Vlaamse Ardennen van Koppenberg tot Kluisberg’ is van volgende aard:

Geomorfologisch-ruimtelijk: De scheiding vormt de overgang tussen het alluvium van de Scheldevallei en de zandleemruggen van het Pleistocene scheldeterraslandschap.

Visueel-perspectief aspect: Vanuit het valleigebied van de ankerplaats zijn er verschillende zichten op de Vlaamse Ardennen.

Een andere ankerplaats, in het zuidoosten aansluitend bij de ankerplaats ‘Vlaamse Ardennen van Koppenberg tot Kluisberg’, betreft het ‘Muziekbos-Koekamerbos’ (code A40048). De relatie is van geomorfologische aard: de ankerplaats bevat een getuigenheuvel, de Muzieksberg, die aansluit bij de getuigenheuvels van de ankerplaats ‘Vlaamse Ardennen van Koppenberg tot Kluisberg’.

Andere types van beschermingen en statuten

Gewestplanbestemmingen: Gewestplan Oudenaarde:

- Woongebied;
- Woongebied met landelijk karakter;

- Woonuitbreidingsgebied;
- Gebied voor gemeenschapsvoorzieningen en openbaar nut;
- Gebieden voor verblijfrecreatie;
- Natuurgebied;
- Natuurgebied met wetenschappelijke waarde of natuurreserveaat;
- Bosgebied;
- Bosuitbreidingsgebied;
- Agrarisch gebied;
- Landschappelijk waardevol agrarisch gebied;
- Valleigebied;
- Bouwvrij agrarisch gebied.

Ruimtelijke uitvoeringsplannen:

RUP Kluisbergen (B.S. 16/04/2004) 'Afbakening van de gebieden van de natuurlijke en agrarische structuur: Onderdelen van de Grote Eenheid Natuur 'Vlaamse Ardennen van Kluisberg tot Koppenberg'. 4 gebieden werden omgezet naar natuurgebied ('ten zuiden Feelbos' (Kluisbergen), 'Langveld' (Ronse), 'ten zuiden Hotondberg' (Ronse) en 'Hoogberg' (Kluisbergen)).

Er zijn geen BPA's of APA's van toepassing binnen de ankerplaats (toestand 01/02/2002, www.gisvlaanderen.be).

VEN/IVON (Vlaams Ecologisch Netwerk/Integraal Verwevings- en Ondersteunend Netwerk):

GEN 233 'De Vlaamse Ardennen van Kluisberg tot Koppenberg' te Kluisbergen, Maarkedal, Oudenaarde en Ronse

Speciale Europese Beschermingszones:

Habitatrichtlijngebied (code BE2300007) 'Bossen van de Vlaamse Ardennen en andere Zuidvlaamse bossen' (5548 ha), met volgende habitats en soorten:

De ankerplaats ligt niet binnen een Vogelrichtlijngebied of Ramsargebied.

Erkende natuurreserveaten:

- Ingelbos (Ronse, 3.13 ha, Natuurpunt vzw);
- Bois Joly (Ronse, 15.87 ha, Natuurpunt vzw) ;
- Voor delen van Feelbos-Kalkoven bestaat de intentie tot oprichting van erkend natuurreserveaat (Natuurpunt vzw).

Bosreserveaten:

- Beiaardbos (Kluisbergen, 18ha);
- Kluisbos (in oprichting) (Oudenaarde, ca. 50 ha).

Vlaams natuurreserveaat:

Hotondbos-Schaerpenberg: in oprichting

Beschermingen als monument, stads- of dorpsgezicht (www.onroerendergoed.be):

- Oude Kwaremont (Broektestraat, Kluisbergen): beschermd als monument volgens MB 30/03/1995;
- Keuzelingstraat (Kluisbergen): beschermd als monument volgens MB 24/10/1995;
- De Dorpskom (Ronse Baan, Ommegangstraat, Kwaremontplein, Broektestraat, Kluisbergen) (puntrelict P40570): beschermd als dorpsgezicht volgens MB 20/04/1982;
- Sint-Amanduskerk (Kwaremontplein, Kluisbergen): beschermd als monument volgens MB 20/04/1982;
- Kerkhofmuur Sint-Amanduskerk (Kwaremontplein, Ommegangstraat, Kluisbergen): beschermd als monument volgens MB 20/04/1982;
- Ommegangstraat 3 (huis, Ommegangstraat 3, Kluisbergen): beschermd als monument volgens MB 20/04/1982;
- Ommegangstraat (Kluisbergen): beschermd als monument volgens MB 30/03/1995;

- Ommegangstraat uitbreiding (Kluisbergen): beschermd als monument volgens MB 24/10/1995;
- Paterbergstraat (Kluisbergen): beschermd als monument volgens MB 30/03/1995;
- Schilderstraat (Kluisbergen): beschermd als monument volgens MB 30/03/1995;
- Schilderstraat uitbreiding (Kluisbergen): beschermd als monument volgens MB 24/10/1995;
- Omgeving Watermolen (Kluisbergen) (puntrelict P40571): beschermd als dorpsgezicht volgens MB 19/07/1994;
- Kerkhof en kerkhofmuur van de Sint-Janskerk (Zulzeke) (puntrelict P40567): beschermd als landschap volgens MB 29/10/1975;
- Orgel in de St-Jan-in-de-Oliekerk (Kluisbergen): beschermd als monument volgens MB 07/02/1980;
- Hof Ten Broecke (Kapoestraat 18, Kluisbergen): beschermd als monument volgens MB 14/07/2004;
- Watermolen "Paepscheuremolen (Zeelstraat +2, Kluisbergen): beschermd als monument volgens MB 13/11/2003;
- Steengat Koppenberg (Koppenberg, Oudenaarde): beschermd als monument volgens MB 30/03/1995;
- Watermolen genaamd Nedermolen (Pladutse 7, Oudenaarde): beschermd als monument volgens MB 20/01/2003;
- Onmiddellijke omgeving van de watermolen (Pladutse, Oudenaarde): beschermd als dorpsgezicht volgens MB 20/01/2003;

Statuut waterlopen:

- Molenbeek: 2^e en 3^e categorie;
- Beiaardbeek: 2^e en 3^e categorie;
- Kuitholbeek: 2^e en 3^e categorie;
- Verschillende van deze beekdelen buiten categorie (kaart 2B).

5. Omschrijving

Het gebied binnen de ankerplaats kan opgesplitst worden in 4 fysische entiteiten. Het fysisch systeem bepaalt sterk het historisch en huidig landschap en bodemgebruik. De opsplitsing is gebaseerd op basis van kenmerken van geologie, geomorfologie, reliëf en bodem(textuur). De 4 entiteiten betreffen:

- West-oostelijke heuvelkam;
- Plateaurand;
- Valleienlandschap van Kwaremont-Zulzeke;
- Pleistoceen Scheldeterraslandschap van Berchem-Melden.

De 'West-oostelijke heuvelkam' strekt zich in deze ankerplaats uit vanaf het Kluisbos (Kluisbergen) over de kam van Heynsdale (met Heynsdalebos), de Hotond (met Hotondbos-Scherpenberg), de heuvelkam van de Zandstraat en van de Ommegangstraat tot Bois Joly (Ronse).

De zone 'Plateaurand' sluit aan bij de Pleistocene Scheldevallei en vormt een overgang naar de West-oostelijke heuvelkam. Tot deze fysische entiteit behoren o.a. het Koppenbergbos en het Elenebos.

Het gebied 'Kwaremont en omgeving' betreft de dorpskern van Kwaremont, de Paterberg en Waaienbergh, en ook het Feelbos, Beiaardbos en Ingelbos.

Tot het Pleistoceen Scheldeterraslandschap van Berchem-Melden behoren 'Paddenbroek' en 'Waarde'. Het betreft laaggelegen, natte tot vochtige grasland- en moerasgebieden.

Op deze manier omvat de ankerplaats de volledige fysische gradiënt van Scheldeterras tot de toppen van de getuigenheuvels.

Gezien het belang van het fysisch systeem in de ankerplaats, worden de voorgaande aspecten nader toegelicht.

Geologie, geomorfologie en reliëf

De Vlaamse Ardennen worden gekenmerkt door een uitgesproken reliëf. Dit reliëf bepaalt mede de waarden van het landschap (natuurwetenschappelijke, historische, esthetische, sociaal-culturele en ruimtelijk-structurerende waarde) die aan de basis liggen voor de afbakening van de ankerplaats.

Het reliëf is ontstaan vanaf het einde van het mioceen (7 miljoen jaar geleden). Van deze tijd dateert de laatste overspoeling door de zee (Diestiaanzee). Tijdens de laatste periode van die zeeafzettingen ontstonden lage zandbanken. Bij het terugtrekken van de zee gingen de beken en rivieren op het nieuw gevormde land vanzelfsprekend stromen in de geulen tussen de zandbanken. Geleidelijk aan sneden deze waterlopen hun valleien dieper uit in het landschap in en vormden de huidige beekvalleien evenals de Scheldevallei. Op deze manier kwamen de voormalige zandbanken steeds hoger boven hun omgeving te liggen. Doordat zich in toppen van de zandbanken ijzerzandsteen gevormd had (ontstaan door oxidatie van glauconiet -een ijzerhoudend silicaat- tot limoniet), werden deze slechts matig geërodeerd. In de beekdalen, waar oxidatie niet mogelijk was doordat in de geulen nooit ijzerrijk zand was afgezet in de Diestiaanzee, had de erosie vrij spel. Op deze manier ontstonden de huidige getuigenheuvels (of Diestiaanheuvels) : zij getuigen van de allerlaatste aanwezigheid van een zeebodem in deze streken. Ze strekken zich uit vanaf Frans-Vlaanderen tot in het Hageland.

West-oostelijke heuvelkam

De 'West-oostelijke heuvelkam' bestaat uit een reeks van heuvels, getuigenheuvels, die gelegen zijn op een lijn die van west naar oost loopt en deel uitmaken van de Vlaamse Heuvelstreek. Deze getuigenheuvels zijn:

- Kluisberg (141 m);
- Hotondberg (150 m).

De getuigenheuvels bestaan uit opeenvolgende tertiaire lagen, met name (onderste (oudste) lagen eerst vermeld):

- Formatie van Kortrijk (Lid Van Aalbeke, Lid van Moen) (tot 20-25 m, klei en zandhoudende klei);
- Formatie van Tielt (van 20-25 m tot 45-50 m, fijn glauconiethoudend zand met kleilenzen);
- Formatie van Gent (Lid van Vlierzele) (van 45-50 m tot 95-100 m, glauconietrijk zand met zandsteenbanken);
- Formatie van Lede (van 95-100 m tot 115-120 m, fijn kalkrijk zand);
- Formatie van Maldegem (van 115-120 m tot 125-130 m, klei tot zand);
- Formatie van Diest (van 125-130 m tot 150 m, grove glauconiethoudende zanden, vaak geoxideerd tot limonietzanden met ijzerzandsteenbanken).

De verschillende tertiaire lagen hellen naar het noorden af.

De heuvels hebben een opvallend reliëf, met een maximale hoogte van 150 m. Typisch is de asymmetrie in hellingen. Men heeft steile hellingen naar het zuiden en zachte hellingen naar het noorden. Deze asymmetrie heeft te maken met de mate van erosie op het einde van de ijstijden (10 000 jaar geleden). Op de zuidelijk georiënteerde hellingen smolt de wintersneeuw in de ijsdijdzomers sneller en spoelde het dooiwater weg voordat de ondergrond kon ontdooien. Op de noordelijke hellingen verliep de opwarming trager en gelijkmatiger, waardoor er een dikke modderbrij ontstond. Deze modderpakketten schoven naar beneden, waardoor een sterke erosie van de noordhellingen ontstond. Hierdoor ontstonden steile hellingen gericht op het zuiden en zachtere hellingen gericht op het noorden.

Plateaurand

De 'Plateaurand' omvat als belangrijkste reliëfelement de randhelling van het plateau van Zulzeke-Nukerke (Kuithol-Kabernol) (100 m).

De Koppen- en Rotelenberg (80 m) markeert de noordelijke grens van dit plateau.

In de 'Plateaurand' ontbreken de Formaties van Diest, Maldegem en Lede.

De hellingen hebben een zuidwest-noordoost gerichte oriëntatie, wat hen onderscheidt van de west-oost gerichte heuvels van de 'West-oostelijke heuvelkam'.

Opvallend is het verschil in hellingen: de meer westelijke georiënteerde hellingen zijn relatief steil, de meer oostelijk georiënteerde veel minder. Deze hellingasymmetrie is ook waar te nemen in de bodem en het bodemgebruik, zoals dit tevens het geval is bij de 'West-oostelijke heuvelkam'. De hellingen, zelfs de steilere, zijn evenwel minder hellend dan deze van de 'West-oostelijke heuvelkam'. Dit valt te verklaren door de aard van het gesteente in de ondergrond.

Valleienlandschap van Kwaremont-Zulzeke

Deze fysische entiteit wordt gekenmerkt door een opeenvolging van ongeveer zuid-noord-gerichte valleien. Ze zijn sterk asymmetrisch, met een steile oostelijke en een zachtere westelijke valleihelling. Op de oostelijke valleihellingen komen korte zijdalen voor, vaak met verglijdingsverschijnselen (zie hierna onder Bodem) en bronnen onder weiland, evenals grote kantelverglidingen, zelfs onder bos. De interfluvia tussen deze valleien hellen relatief sterk af. Er zijn tussen de valleien ook enkele vlakke plateaus aanwezig, o.m. die van Kalkoven en Kwaremont. De dalbodems zijn smal, soms zelfs helemaal afwezig waar de beek zich in een vleugeldalinsnijding bevindt. Ook op enkele noordelijk georiënteerde hellingen tussen de plateaus en de Scheldevallei komen grondverschuivingen of verglijdingen voor uit historische tijden, b.v. deze van Waaienberg en Kwaremont-Ommegangstraat. Ook deze hellingen zijn steil, zij het minder dan de oostelijke valleihellingen.

Pleistoceen Scheldeterraslandschap van Berchem-Melden

Deze fysische eenheid wordt gekenmerkt door een vlak tot licht golvend reliëf op ongeveer 12-15 m hoogte. Ze bevat langgestrekte depressies met een west-zuidwest tot oost-noordooststrekking die moerassig zijn door een gebrekkige natuurlijke afwatering (Paddenbroek en het zuidelijk deel van Waarde), en zandlemige ruggen van eolische oorsprong (het noordelijk deel van Waarde met de archeologische site, zie verder).

Bodem

Bodemkundig bevinden de Vlaamse Ardennen zich op de overgang van de Zandleemstreek en de Leemstreek. Deze bodemgesteldheid is te verklaren door de geologische ontwikkeling met een belangrijke eolische invloed. De bodemtextuur op de heuvels werd immers bepaald door de eolische afzettingen van de ijstijden in het kwartair (Weichsel), met aanvoer van grote hoeveelheden zand-, zandleem- en leemsedimenten. De lichtere, zandigere löss werd op lagergelegen reliëfs afgezet en in het westelijk gedeelte, terwijl de zwaardere deeltjes, de zuivere löss, werden afgezet op de hogere reliëfs en meer oostwaarts. Wat bovenop de heuvelkam en op de steilste hellingen terecht kwam werd al gauw weer weggespoeld. Hier is dan ook geen leemlaag aanwezig. Op de toppen van de hoogste heuvelkam is de bodem dan ook vooral zandig, soms licht kleiig. In het Pleistoceen Scheldeterraslandschap is bodem vooral zandig tot zandlemig. Op de toppen van de getuigenheuvels van de 'West-oostelijke heuvelkam' zijn opduikingen van zand of lemig zand aanwezig, een kenmerk dat niet aanwezig is bij de 'Plateaurand'.

De zandige ondergrond gaf aanleiding tot de ontginning ervan in groeves. Het grove, ijzerrijke Zand van Diest en het fijnere Zand van Lede werd in zandgroeven ontgonnen, met name op de Kluisberg en de Hotondberg.

De kiezelzandsteen uit de Formatie van Gent, lokaal 'veldsteen' genoemd, die in sommige hellingen voorkomt, werd al vanaf de Gallo-Romeinse tijd ontgonnen en als bouw materiaal gebruikt. Ook de roodbruine ijzerzandsteen van de Formatie van Diest werd in deze periode al gebruikt. De toepassing van deze natuursteensoorten werd in de romaanse en vroeg-gotische periode in de kerkenbouw verdergezet. De typische roestbruine ijzerzandsteen zou nog minstens tot de 18e eeuw ontgonnen worden en werd ook later nog aangewend. In de omgeving van Ronse komt ijzerzandsteen voor waarin silexkeien vastgeklit zijn : plaatselijk wordt deze conglomeraatsteen "Poudingue de Renaix" genoemd.

In de Vlaamse Ardennen traden en treden kleine grondverschuivingen of 'verglidingen' op. De verschuivingen zijn een gevolg van de invloed van water op de lagen in de ondergrond. Het is een typisch geomorfologisch fenomeen voor de Vlaamse Ardennen. Tussen 80 en de 60 miljoen jaar geleden (het eoceen) werd er een min of meer kleiige zandlaag afgezet waarin kleine korreltjes zaten: glauconiet. Dit is een materiaal dat enorm kan zwellen (tot 10x zijn volume) als het nat wordt. Wanneer deze zandlagen verzadigd raken met water gaat het glauconiet zodanig opzwellen dat de massa haar coherentie verliest. Op die manier gaat het kleiig zand afschuiven op de onderliggende klei die een glijlaag vormt. In historische tijden en ook recent traden en treden grondverschuivingen frequent op. In Hotondbos, Beiaardbos en Ingelbos komen zeer brede kantelverglidingen voor : in een onbekende periode kantelden grote massa's van de steile oostelijke valleihelling omlaag en achterover, zodat treden en zelfs vochtige tegentreden ontstonden.

Hydrografie

De waterlopen in de ankerplaats behoren tot het stroomgebied van de Schelde. De voorkomende waterlopen zijn de Ronne met inbegrip van haar bovenloop de Molenbeek, Beiaardbeek en Kuitholbeek. De Ronne ontwatert via de bovenloop van de Molenbeek de zuidelijke kant van de heuvels van het deelgebied 'West-oostelijke heuvelkam', terwijl de Molenbeek te Kwaremont, de Beiaardbeek en de Kuitholbeek te Zulzeke de noordkant van deze heuvels ontwatert. De beken vloeien naar de Schelde.

Behalve de Ronne-Molenbeek hebben de waterlopen hoofdzakelijk een zuid-zuidwest naar noord-noordoost oriëntatie. Omwille van deze stroomrichting zijn het consequente waterlopen. De oriëntatie heeft te maken met de geologische ontwikkeling. Nadat de Diestiaanzee op het einde van het Mioceen zich geleidelijk terugtrok ontstond op het vers droogliggende land stilaan een rivieren- en bekenstelsel dat naar de terugtrekkende zee stroomde, dus in N-NO-richting. Dat terugtrekken gebeurde in die richting omdat het land door tektonische krachten in het ZZW opgeheven werd. De lichte helling die daardoor ontstond bepaalde de stroomrichting van de prille waterlopen (zuid-noord oriëntatie), die we ook nu nog kunnen vaststellen.

De meeste valleien zijn asymmetrisch. De dal- of valleiwanden die naar het noorden of het oosten gericht zijn, vertonen de flauwste hellingen. De steile hellingen zijn naar het westen tot zuiden gericht.

De ankerplaats wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van bronnen. De aanwezigheid van deze bronnen is te verklaren door de geologische opbouw. Belangrijke erosieprocessen tijdens de overgangperiode van het tertiair naar het kwartaair deden het topografisch oppervlak sterk dalen. Door beek- en riviererosie werden opeenvolgende zand- en kleiformaties van het tertiair ingesneden en geërodeerd. Daar waar de kleilaag dagzoomt, ontstaan bronnen. Men kan meerdere bronniveaus onderscheiden, maar de belangrijkste zijn gesitueerd op ongeveer 80m hoogte, dit is op het scheidingsvlak tussen de zandige en kleilige lagen van de Formatie van Gent. Een tweede bronniveau ligt op de scheiding tussen de zandige Formatie van Diest en de kleilagen van de Formatie van Maldegem. Deze laatste komen niet voor in het deelgebied 'Plateaurand' (noch in de andere deelgebieden). Door de eroderende werking ontstonden nieuwe beken met een sterk verval. In het dalhoofd en op sommige hellingen gaven de bronnen ontstaan aan bronamfitheaters. De bronbeken, die op korte afstand een groot hoogteverschil overbruggen, hebben diepe vleugeldalen (dalen zonder vlakke dalbodem, met steile hellingen tot aan de beek) ingesneden in de heuvels

De grote verschillen in geologie (met de aanwezigheid van getuigenheuvels), reliëf (met afnemende hoogte van zuid naar noord en markante terreinovergangen), bodemgesteldheid (zand-, lemig zand-, zandleem- en leemafzettingen volgens reliëf en helling) en hydrografie (beekvalleien, bronnen en verglijdingen) dragen bij aan de natuurwetenschappelijke, historische, esthetische, sociaal-culturele en ruimtelijk-structurerende waarde van de ankerplaats.

Bodemgebruik

In de ankerplaats hebben de verscheidenheid in fysische gesteldheid (geologie, bodem, reliëf) geleid tot verschillen in bodemgebruik en landschap. Binnen de 4 fysische entiteiten kunnen daarom deelgebieden onderscheiden worden. Deze deelgebieden worden afgebakend op basis van het overheersende bodem- en landgebruik. De onderscheiden deelgebieden zijn (bijlage 2-kaart 2A):

Bossen;

Open akkergebieden;

Cultuurlandschap met veel KLE's;

Natte depressies en akkerruggen in het Pleistoceen valleigebied;

Bebouwd gebied.

Elk deelgebied wordt hierna besproken.

Bossen

Historiek

Een goed overzicht van de evolutie van het bosareaal kan bekomen worden door vergelijking van de kaart van de Ferraris (een gebiedsdekkende kaart van de Oostenrijkse Nederlanden die omstreeks 1775

werd opgetekend), en latere topografische kaarten. Bij de interpretatie van de kaart van de Ferraris moet wel de opmerking gemaakt worden dat deze door herschaling en opmetingsfouten niet volledig betrouwbaar is. Toch vormt ze een goede vergelijkingsbasis voor de bosevolutie. Bijlage 3-kaart 3 geeft de kaart met de evolutie van het bos sinds Ferraris weer, met de Vandermaelenkaart van ca. 1850 als bijkomend referentiepunt. Hieruit blijkt dat de huidige restanten van bos vrijwel allemaal teruggaan op historisch bos. Kluisbos, Koppenbergbos, Heynsdaelebos, Hontondbos-Scherpenberg, Beiaardbos en Bois Joly waren reeds aanwezig rond 1775. Delen ervan zijn wel ontgonnen geworden en tijdelijk in landbouwgebruik geweest in de tweede helft van de 19e eeuw.

Recentere delen van bossen situeren zich t.h.v. Elenebos en Kabernol-Kuithol, Feelbos en Ingelbos. Het betreft hier veelal de kleinere boscomplexen binnen de ankerplaats. Deze bossen zijn ofwel tot stand gekomen na de Vandermaelenkaart, of waren aanwezig op de kaart van de Ferraris maar werden nadien ontgonnen, zodat ze ontbreken op de Vandermaelenkaart, om uiteindelijk te worden herbebost.

Ten tijde van de Ferraris waren de zuidelijke bossen van Kluisbos tot Hontondbos nog aan elkaar gesloten en vormden één groot boscomplex.

Het Koppenbergbos en Onderbos maakten toen ook deel uit van een groter bosgebied, met name het 'Melden Bosch'. Het meer oostelijk gelegen deel was open landbouwgebied met verspreide bosfragmenten en kleine landschapselementen (perceelsranden). Ook op de Vandermaelenkaart bleef het bos vrij aaneengesloten, al was het wel kleiner in oppervlak t.o.v. Ferraris en gedeeltelijk ontgonnen.

Het gebied van Elenebos tot zuidelijk van Kuithol was ten tijde van de Ferraris een aaneengesloten bosgebied, al kwamen aan de randen en tussenin wel verspreide bewoning en kleine akkers voor. De akkers waren hier eveneens voorzien van perceelsranden. Langs de loop van de beek (Kuitholbeek) kwamen graslanden met perceelsranden voor.

De beukenbossen ontstonden pas in de tweede helft van de 18e en het begin van de 19e eeuw, en tijdens de herbebossingen na W.O.I, toen op grote schaal beuken werden aangeplant en aanleiding gaven tot de 'kathedraalbossen'.

Huidig bodemgebruik

Bossen bepalen sterk de huidige landschappelijke waarde van de ankerplaats. De voorkomende bostypes zijn:

- Eiken-berkenbos;
- Beukenbos;
- Hellingbos;
- Valleibos;
- Bronbos.

De huidige beukenbossen zijn typisch voor de Vlaamse Ardennen. Kenmerkend voor deze bossen is het vrijwel ontbreken van een struiklaag, als gevolg van het dichte bladerdek en de schaduwwerking.

De steile flanken van de heuvels zijn hoofdzakelijk met loofhout bedekt. De leemmantel is daar heel dun, en in combinatie met de steile hellingen maakt dat het gebied voor landbouw onaantrekkelijk. Op deze steile hellingen komen bronbossen en hellingbossen voor.

In de bossen komen bronzones en/of poelen (bronpoelen) voor, evenals langgerekte moerassige zones parallel aan de hoogtelijnen, in kantelverglidingen, welke mee de natuurwetenschappelijke waarde bepalen. De bossen hebben tevens een hoge landschappelijke en historische waarde. Visueel-esthetisch bepalen ze het beeld van de Vlaamse Ardennen. Omwille van hun uitgestrektheid en hun meestal uitbundige voorjaarsbloei, hebben ze een grote recreatieve aantrekkingskracht.

Van historisch en natuurwetenschappelijk belang is het oude bosbeheer, bestaande uit middelhout- en hakhoutbeheer. Hakhout ontstaat wanneer een boom of struik (regelmatig) gekapt wordt, waarbij deze terug kan uitschieten. Bosbestanden waar tussen het hakhout ook volledig opgaande bomen staan noemt men 'middelhout'. Hakhout en middelhout ontstonden doordat de mens de resten van natuurlijke bosbestanden op een systematische manier ging beheren (kappen). Het gekapte hout had een belangrijke economische betekenis. Hakhout werd gebruikt als geriefhout en brandhout en was

deels belangrijk als ambachtshout, mijnhout of als hout voor waterwerken en kustverdediging. Het gewonnen hout van de opgaande bomen uit het middelhout was vooral belangrijk als bouwhout en als ambachtshout. Deze economische betekenis is bijna volledig verdwenen.

Op de Kluisberg (foto AP26), de Hotondberg en de omgeving en de Koppenberg komen resten van grote boscomplexen voor. Ten noorden van Ronse betreffen het kleine restanten van een vroeger groter boscomplex. Op de plateaurand zijn doorgaans niet de hogere delen (hier is akkerbouw en een open-field landschap aanwezig), maar wel de steilere hellingsegmenten bebost zoals bij de Koppen- en Rotelenberg. De steile oostflanken van het Molenbeekdal, het Beiaardbeekdal en het Kuitholbeekdal zijn tevens overwegend bebost.

Open akkergebieden

Historiek

De eerste landbouwontginningen gebeurden vanaf de Michelbergscultuur (midden-neolithicum). Gronden met de meest gunstige waterhuishouding werden het eerst ontbost en tot permanent akkerland getransformeerd.

Vanaf de Gallo-Romeinse tijd gebeurden grootschaliger ontginningen.

Het later ontstaan van grote open akkergebieden wordt gesitueerd tussen de 6e en 9e eeuw. Deze oude akkergebieden worden 'kouters' genoemd.

Vanaf de grote middeleeuwse ontginningen (11e-13e eeuw) werden grote bosgedeeltes gekapt en omgezet in akkers. Hierdoor had het cultuurlandschap een open karakter. Zowel de oude akkergebieden als vanaf de 11e eeuw ontgonnen gebieden vertoonden een open-fieldkarakter. Door het verbod van de landeigenaar-heer om afsluitingen te plaatsen (wat een middel was om eenvoudig controle te houden op het landgebruik), bleef het landschap gedurende lange tijd open in deze gebieden.

Op de zachter glooiende hellingen ontstonden op de perceelsgrenzen wel taluds door het ploegen, die ook begroeid geraakten met houtig gewas. Samen met de afwisselende teelten vormden ze een rem op de erosie.

Een laatste ontginningsgolf had plaats in de tweede helft van de 18e eeuw tot het midden van de 19e eeuw. Delen van de toenmalige bossen werden in deze periode omgezet in akker.

Huidig bodemgebruik

De afbakening van de open akkergebieden gebeurde op basis van een studie naar de akkervogelgebieden in de Vlaamse Ardennen (OLA's, Open Landschap Agrarische gebieden) (Tack & Coppens 2005).

De plateaus en de zachtere hellingen, die met een zandleem- of leemlaag bedekt zijn, liggen grotendeels onder akkerland. Fragmenten van koutercomplexen bleven op diverse plaatsen bewaard en zijn onmiskenbaar landschapkenmerkend (foto AP01).

Het zijn open gebieden die nagenoeg niet door levende afsluitingen (lineaire KLE) omgeven worden, tenzij nabij de hoeves. Ze vormen de open ruimten van de Vlaamse Ardennen. Ze hebben vanuit dat oogpunt een belangrijke landschappelijke en esthetische waarde. Binnen de akkercomplexen komen wel soms taluds voor die begroeid zijn met houtkanten, waardoor de openheid doorbroken wordt.

Cultuurlandschap met veel KLE's

Historiek

Naast de open kouter- en akkergebieden zijn ook halfopen landbouwgebieden aanwezig, waar kleinere akkers en grasland gemengd voorkomen en waar veelvuldig kleinschalige landschapselementen (KLE) aanwezig waren. Dit kleinschalig cultuurlandschap is deels het gevolg van de laatste fase van de middeleeuwse ontginningen, en deze in de 18-19e eeuw.

Studies wijzen uit dat de genese van holle wegen vooral in de late Middeleeuwen op gang kwam. Een aanzienlijke bevolkingstoename veroorzaakte immers een toenemend akkerareaal en een grotere verkeersintensiteit op de onverharde wegen, waardoor holle wegen ontstonden (Hermy & De Blust 1997). De meeste oude holle wegen zijn dan ook ontstaan als oude landbouwweg of als toegangsweg bij een lokale ontginning.

Historische kaarten (Ferraris en Vandermaelen) wijzen uit dat er op het einde van de 18e eeuw-midden 19e eeuw meer bomenrijen langs de wegen voorkwamen dan nu.

Later verdwenen veel van deze KLE, omdat ze een moderne agrarische bedrijfsvoering in de weg stonden. Vooral in de tweede helft van de 20e eeuw betrof het heel wat restanten van het gesloten 18e eeuwse cultuurlandschap.

Oorspronkelijk werden in de Vlaamse Ardennen bijna alle boomsoorten geknot zoals gewone es, haagbeuk, zomereik, olm, zwarte els, grauwe abeel, Spaanse aak en vanaf de 19e eeuw ook gewone esdoorn. Ze worden gekenmerkt door een korte kapcyclus. Historisch onderzoek wijst uit dat de belangrijkste boomsoorten in de perceelsrand of de wegberm van de Vlaamse Ardennen beuk, zomereik, olm, grauwe abeel, wilg en gewone es waren.

Als haag werd oorspronkelijk vooral eenstijlige meidoorn aangeplant en vaak vulde de haag zich spontaan met sleedoorn, egelantier en/of hondsroos aan. Rond bebouwing hadden de hagen, net zoals nu, een zuiver ornamentale functie. In historisch opzicht waren olm, haagbeuk en taxus de belangrijkste haagsoorten. Andere gebruikte soorten waren beuk en hulst en vanaf de 19e eeuw vooral wilde liguster. Typisch voor de Vlaamse Ardennen zijn kaphagen. Hun ontstaan zou teruggaan tot de tweede helft van de 18e eeuw.

Houtkanten op taluds zijn in wezen bosrestanten, smalle stroken bos die bij de ontginning zijn uitgespaard, om op steile hellingen erosie tegen te gaan.

Van oorsprong hadden de KLE allemaal een functioneel doel. Solitaire opgaande bomen kwamen verspreid voor in het cultuurlandschap en vervulden veelal een specifieke functie als gerechts-, vrijheids- of fetisjboom, of ze markeerden perceelsgrenzen. Knotbomen brachten schaduw voor het vee en ontwaterden de natte weilanden. Weerhagen, die dienden om het vee in de weilanden te houden, werden bijna uitsluitend met eenstijlige meidoorn aangeplant. De houtkanten leverden niet alleen grote hoeveelheden brandhout, maar ook ambachtshout, geriefhout en bouwhout. Kaphagen stonden steeds in de buurt van het erf. Dit doet vermoeden, evenals het feit dat de oudste vermeldingen slechts tot de tweede helft van de 18e eeuw teruggaan, dat het boomloof gebruikt werd als veevoeder. De voedingswaarde van het boomloof is vergelijkbaar met die van hooi, en vooral bij misoogsten in de landbouw werd het loof tot W.O.I als stalvoeding aangewend om het vee de winter te laten doorkomen (Tack & Hermý in Hermý & De Blust 1997).

Huidig bodemgebruik

In het kleinschalig cultuurlandschap komen KLE voor onder de vorm van holle wegen, taluds en perceelsrandbegroeiingen (foto AP06). De gesloten weilanden hebben dikwijls een regelmatige percelering.

Daarnaast komen valleitjes met reliëfrijke graslanden inclusief bronnen en/of grondverschuivingen voor (foto AP12). Deze graslanden die soms gedurende eeuwen op dezelfde manier beheerd werden, worden historisch permanente graslanden genoemd. Hun landschappelijke waarde is sterk verbonden met hun botanische (natuurwetenschappelijke) waarde. Op sommige plaatsen omzomen houtkanten, hagen en bomenrijen (vooral knotbomen) de graslanden. Vaak komen taluds voor die al dan niet begroeid zijn met hakhout of braamstruwelen. Dit landschap vormt het bocagelandschap (foto AP03, kleinschalig cultuurlandschap Onderbos, foto AP21, Paterberg).

Als KLE komen binnen de ankerplaats volgende elementen voor (Anoniem 1993, Tack & Hermý in Hermý & De Blust 1997):

1) Poelen:

Er komen weinig poelen voor. Deze komen in graslanden of bossen voor.

2) Houtige KLE's:

2.1) Bomenrijen: Bomenrijen vormen in de ankerplaats belangrijke elementen in het netwerk van het kleinschalige landschap. Er komen zowel opgaande bomenrijen als knotbomenrijen voor. Bij de opgaande bomenrijen is populier aanwezig. De meest voorkomende types van knotbomenrijen zijn knotwilgenrijen en knotpopulieren.

2.2.) Hagen:

Als hagen komen houtkanten, geschoren hagen en kaphagen voor.

De houtkanten worden beheerd als hakhout. Vele soorten zijn in hakhoutvorm goede bodemvastleggers, zodat erosie erdoor wordt tegengegaan. De meeste van de hakhoutkanten zijn mengingen van hazelaar, haagbeuk, olm, zwarte els, rode kornoelje en Gelderse roos.

Rond de landelijke bebouwing treffen we geschoren hagen aan, oorspronkelijk bestaande uit meidoorn.

Typisch voor de streek zijn kaphagen (foto AP22). Het zijn hagen van rijen lage knotbomen, die dicht bij elkaar aansluiten. Ze staan steeds in de buurt van het erf. Typisch zijn gewone es of haagbeuk, uitzonderlijk is Spaanse aak of een andere soort zoals olm.

3) Holle wegen en taluds:

Door het reliëf en de lemige tot zandlemige bodem komen frequent holle wegen voor (foto AP18). Vaak hebben deze wegen een bosachtig karakter, veelal met een dubbele houtkant op het talud.

Taluds, soms ontstaan door verglijdingsverschijnselen, zijn veelal met hakhout en bomenrijen beplant. Ze worden 'barmen' genoemd.

Deze KLE en het geconcentreerd voorkomen binnen de ankerplaats ervan bepalen mee de landschappelijke waarden. Op het vlak van natuurwetenschappelijke waarde zijn de KLE belangrijk voor de eraan gebonden fauna en flora. Ook historisch hebben deze een waarde, omdat ze relict zijn van het historisch landgebruik, dat sterk gebonden is aan de agrarische geschiedenis en het bosbeheer. Esthetisch en ruimtelijk-structurerend ligt de waarde in het feit dat ze mee het typische uitzicht van de Vlaamse Ardennen bepalen.

Door het Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed wordt een studie naar de verspreiding van markante bomen in Vlaanderen uitgevoerd. Deze studie is voor de ankerplaats nog niet afgerond.

Veel van de voorkomende bomen en struiken zijn autochtoon. In de Vlaamse Ardennen komt een groot aantal boom- en struiksoorten van nature voor. Deze planten zijn hier door natuurlijke verspreiding terechtgekomen na de laatste ijstijd, na het smelten van de ijskap.

Binnen de ankerplaats komen beperkt hoogstamboomgaarden voor. Ze bezitten zowel historische als natuurwetenschappelijke (vooral faunistische) waarden. De historische waarde ligt in het feit dat deze boomgaarden relict zijn van het vroegere landgebruik (hoofdzakelijk nabij de hoeves). Ze komen momenteel nog sporadisch voor nabij de landelijke bebouwing op de zachtere hellingen.

Van historisch belang zijn eveneens de kasteelparken, met name van Calmont en t.h.v. Wittentak.

Natte depressies en akkerruggen in het Pleistoceen valleigebied

Het natuurgebied Paddebroek (eigendom van de gemeente Kluisbergen, in beheer bij Natuurpunt vzw) bestaat uit een stervormige waterpartij met een centrale vijver en acht beken, moeras en vochtig grasland. Dit gebied is al eeuwenlang een moerasgebied (foto AP23). Er komen knotbomenrijen voor. De natuurhistorische waarde ligt hoofdzakelijk in de faunistische waarde (overstroomde graslanden van belang voor vogels en voor amfibieën (padden)). Verder is de cultuurhistorische waarde van dit gebied van belang aangezien het gebruikt werd als waterwingebied.

Een ander meer noordelijk gelegen gebied t.h.v. het toponiem 'Waarde' bestaat eveneens uit vochtig valleigrasland en een archeologisch belangrijke akkerrug langs de Schelde.

Bebouwd gebied

Enkel de dorpskom van Kwaremont wordt aangeduid als apart deelgebied 'Bebouwd gebied'. Hieronder wordt eveneens de verspreide bebouwing besproken die geïncorporeerd is in de andere deelgebieden.

Historiek

Steentijd

De vroegste menselijke aanwezigheid gaat terug tot de steentijd. Binnen de ankerplaats werden heel wat archeologische vondsten uit het paleo-, meso- en neolithicum aangetroffen. Gezien het soms losse vondsten betreft, kunnen we niet altijd spreken van archeologische sites. De aanwezigheid van archeologisch materiaal duidt evenwel op menselijke activiteiten. Beschikbare data werden ontleend aan de CAI (Centraal Archeologische Inventaris) en de databank Bouwkundig Erfgoed.

In bijlage 4 wordt een overzicht gegeven van de archeologische sites in de ankerplaats, die tevens op kaart (bijlage 2-kaart 2A) aangeduid zijn. Mogelijke lacunes in de archeologische gegevens kunnen aanwezig zijn, door het nog niet geïnventariseerd zijn van bepaalde zones.

Vondsten van vuurstenen artefacten uit het paleo-, meso- en neolithicum op de Muziekberg geven aanduiding van een zeer vroege menselijke aanwezigheid in het gebied. Vanaf het mesolithicum (7000 v. Chr.) wijzen sporen van openluchtkampen, waar talrijke pijlpunten teruggevonden werden, op de aanwezigheid van rondtrekkende jagers-verzamelaars. De eerste vormen van bebouwing met sporen van vrij uitgestrekte landbouwnederzettingen, vuurstenen artefacten, gepolijste stenen bijlen en aardewerk dateren uit het neolithicum (4250-2100 v. Chr.) en zijn te lokaliseren t.h.v. het toponiem Langveld (CAI 500413) en Hogerlucht (Hogenberg) (CAI 506103). Deze samenleving was vooral gebaseerd op landbouw en veeteelt, en dit gebeurde in permanente woonkernen in de nabijheid van landerijen en kudden, en niet meer in tijdelijke kampen.

Van in de steentijd zou het gebied rond de Paterberg bezocht zijn door de prehistorische mens. Op de Paterberg kon een hoogtesite van de Michelsbergcultuur (midden-neolithicum) gelokaliseerd worden a.h.v. meer dan 2500 silexartefacten (CAI 503230). Soortgelijke archeologica uit het midden-neolithicum werden nog verspreid in kleinere concentraties aangetroffen (CAI 501934, 501940, 500369).

Een belangrijke mesolithische verzameling artefacten op de Hotondberg getuigt van menselijke aanwezigheid in de steentijd (CAI 503370). In de naam van de bekende Hotondheuvel (in 1361 ter hoetont), herkennen archeologen een typisch Zuid-Oost-Vlaams “necro-toponiem” teruggaand op het Latijnse “tumba”; de plaatsnaam zou hier mogelijk “hogergelegen begraafplaats” betekenen.

Metaaltijden (Bronstijd)

Uitzonderlijk waren de vondsten in 1836 en 1875, o.m. door Eduard Joly, van een 17-tal tumuli uit de vroege en midden bronstijd (ca. 2100-1200 v. Chr.), waaronder twee met urnen met crematieresten in een grafkamer van lokale zandsteen.

Tevens werd een bronstijdgrafheuvel op de Kluisberg aangetroffen uit de midden en late bronstijd (CAI 501185).

Gallo-Romeinse Tijd

Diverse getuigenissen van bewoning in de Gallo-Romeinse tijd komen voor. Op Kalkhoven (Paterberg) werden resten van een Romeinse villa aangetroffen (CAI 500404, 500405, 500406, 501939, 501940). Dit was ook zo t.h.v. Kabernol (CAI 500398), waar een concentratie dakpanfragmenten en wandscherven van een Romeinse villa werden aangetroffen. Aan de Schilderstraat (Kwaremontberg) (CAI 501948) werden eveneens resten aangetroffen van Romeinse villa's en aardewerk. In de nabijheid werden restanten van brandgraven en fragmenten van Romeins aardewerk aangetroffen (CAI 501950), evenals van dakpannen (CAI 500369).

Nabij het Feelbos werden losse vondsten (aardewerk) van Romeinse oorsprong gevonden (CAI 501946).

In het Kluisbos werden Gallo-Romeinse tumuli van Calmont (midden-Romeinse tijd) (CAI 503232) aangetroffen. Deze verdwenen tijdens de WOII.

Op de Koppenberg werd een muntschat aangetroffen uit de Romeinse tijd (CAI 503496). Ook in het Beiaardbos werden munten uit de Romeinse tijd gevonden, evenals uit de IJzertijd (CAI 501951).

Ook t.h.v. het Elenebos (Zulzeke) zijn meerdere aanwijzingen voor bewoning uit de Gallo-Romeinse tijd met restanten van een Romeinse villa (CAI 500402). De naam Zulzeke komt trouwens pas in 1296 voor het eerst in bronnen voor, doch de oorsprong is Gallo-Romeins; het betreft namelijk een nederzettingnaam afgeleid van de Latijnse persoonsnaam Sulcius.

Middeleeuwen

Na de middeleeuwse bosontginningen van de 11e-13e eeuw werden grote delen omgezet in cultuurland. De vruchtbaarste en best bewerkbare leembodems werden als eerste sites uitgekozen. De minder vruchtbare en voor primitieve landbouwtechnieken moeilijk bewerkbare gronden, bleven met bos bedekt, en werden daarom niet bewoond. De vroegere bewoning is bovendien sterk gebonden aan de fysische gesteldheid. Zo was de (vroegmiddeleeuwse) bewoning sterk gebonden aan de aanwezigheid van bronniveau's. De oude bewoning en hoeves komen voor waar het grondwater niet te diep zit, en dit is juist boven het scheidingsvlak tussen de zandige en kleiige lagen van de Formatie van Gent, waar de bronnen zich bevinden. Rond de Kluisberg vindt men de oude bewoning rond de 90-100 m hoogte. Ook rond de Hotond zijn hele straatgehuchten gelegen rond de 90 m hoogte. De hoogste toppen (boven de 100 m) waren nauwelijks bewoond, al komt recent villabouw voor.

Binnen de Centraal Archeologische Inventaris komt 1 middeleeuwse site voor, met name een hoeve met walgracht, de huidige hoeve Ter Beken (CAI 501953). Losse vondsten van aardewerk werden aangetroffen nabij het Feelbos (CAI 501946).

18e – 19e eeuw

Kwaremont vormde eertijds een afgelegen dorp. De kleine dorpskern stond via twee oude wegen noordwaarts in verbinding met Berchem: de vroeger Pontstraat (Kasseiweg – Ommegangstraat – Broektestraat - Schilderstraat (L40069), ook bekend als 'Oude Kwaremont') en meer ten westen, de vroegere Bergstraat, langsheen de dorpskerk, (thans deel van o.a. gekasseide Kwaremontplein - Ommegangstraat) naar de kern van Berchem. Zuidwaarts van de dorpskern gaf de vroegere Pontstraat, een in oorsprong Gallo-Romeins tracé, aansluiting oostwaarts met de Zandstraat, een oude grensstraat met Ronse.

Rond 1840 werd de nieuwe steenweg Ronse-Berchem (N36) met overwegend rechtlijnig tracé aangelegd. In de tweede helft van de jaren 1960 werd deze steenweg nog verbreed en plaatselijk recht getrokken. Thans vormt deze provinciale weg de voornaamste verkeersweg die de ankerplaats van west naar oost doorsnijdt.

Huidig bodemgebruik

De huidige bewoning wordt gekenmerkt door een lage dichtheid van bebouwing. Ze is zowel verspreid aanwezig als geconcentreerd in enkele dorpen en gehuchten, met Kwaremont en Zulzeke als dorpskernen die respectievelijk volledig en gedeeltelijk zijn opgenomen in de ankerplaats.

1. Dorpskernen

Kwaremont is vanuit meerdere oogpunten waardevol voor de ankerplaats. De dorpskern werd o.m. beschermd als dorpsgezicht omwille van de historische waarde en aangeduid als puntrelict (P40570), maar heeft ook een belangrijke visueel-esthetische waarde door de zichtpunten over de Scheldevallei, en werd daarom ook opgenomen binnen de afbakening.

De gemeentenaam gaat terug tot 1119 en heeft als betekenis “vierkante berg”. Kwaremont ligt dan ook op een heuvelrug, op een relatief vlak stuk van de valleiflank. Het dorp strekt zich uit van een hoogte van 15 m in de Pleistocene Scheldevallei (noorden en noordwesten) via een golvend landschap naar plateauhoogten met steile flanken (Paterberg, Kwaremontberg) tot het hoogste punt (125 m) op de wijk Knokt, gelegen op de noordelijke uitloper van de Kluisberg (grotendeels op Ruien). Rijkhuizenbouw komt vrijwel niet in de gemeente voor, en is voornamelijk beperkt tot het dorpsplein en de Ommegangstraat ten noorden ervan. Bij het dorpsplein bevindt zich het classicistische kerkje van Sint-Amandus (uit 1787) (foto AP25). Het werd gedeeltelijk gebouwd op de grondvesten van een oude gotische kerk.

Ook Zulzeke werd opgenomen binnen de ankerplaats, al beperkt zich dit wel enkel tot de kerk (St.-Janskerk, beschermd als landschap en aangeduid als puntrelict (P40567)) en aangrenzende gebouwen). De kerkinplanting met voorgevel naar en de rechte verbindingsdreef met de hoeve ‘Hof ten Hove’ laat een historische relatie tussen beide vermoeden, temeer daar deze vroegere site met walgrachten naast het neerhof voorheen ook een breed omgracht opperhof omvatte.

Binnen de kernen van Kwaremont, Zulzeke en Ronse komen *dorpshuizen en villa’s* voor. Binnen de ankerplaats zijn als bouwkundig erfgoed aangeduid:

Tweegezinswoning Kalmontstraat 2-4 Kluisbergen (Kwaremont);
Dorpshuis Keuzelingsstraat 4 Kluisbergen (Kwaremont);
Breedhuis, woonhuis, z.g. “Uilennest” Kwaremontplein 17-19 Kluisbergen (Kwaremont);
Dubbelhuis, ca. 1930 Kwaremontplein 28 Kluisbergen (Kwaremont);
Dorpswoning, heden z.g. “Theaxus” kunstgalerij Ommegangstraat 3 Kluisbergen (Kwaremont);
Burgerhuis, dubbelhuis Ommegangstraat 4 Kluisbergen (Kwaremont);
Z.g. “Huisje Weltevree” Stooktestraat 6 Kluisbergen (Kwaremont);
Breedhuis Pladutsestraat 6 Kluisbergen (Zulzeke);
Villa, z.g. “Le Torreke” Broeke 220 Ronse (Ronse);
Villa Zandstraat 22 Ronse (Ronse).

Ook *scholen en herbergen* worden in de dorpskernen aangetroffen. Sommige hiervan werden omgebouwd tot woonhuis:

Vml. gemeenteschool en onderwijzerswoning Keuzelingsstraat 8-10 Kluisbergen (Kwaremont);
Gebouw, vml. klaslokalen Zulzekestraat 34 Kluisbergen (Zulzeke) (foto AP09);
Gebouwen z.g. “Provinciaal Instituut Heynsdaele” Eisdale 1 Ronse (Ronse);
Hoekhuis, vml. herberg z.g. “In De Ijzermijn” Knoktstraat 3 Kluisbergen (Kwaremont);
Breedhuis, vml. café z.g. “In den Hert” Kwaremontplein 10 Kluisbergen (Kwaremont);
Rijhuis, vml. café z.g. “In de Zon” Kwaremontplein 13 Kluisbergen (Kwaremont);
Parochiefeestzaal, z.g. “t Zaalke” Kwaremontplein 23 Kluisbergen (Kwaremont);
Herberg z.g. “Boswachtershuisje” Fazantendreef 3 Kluisbergen (Ruien);
Herberg, z.g. “t Oud Gemeentehuis” Zulzekestraat 14-16 Kluisbergen (Zulzeke).

2. Lijngehuchten

De dorpskern van Zulzeke ontwikkelde zich als een bescheiden straatdorp op de oostelijke valleiflank van de Beiaardbeek en vormt de aanzet van een oude weg die de gemeente van noord naar zuid doorloopt. In de laatste decennia nam voornamelijk aan deze as, de Zulzekestraat, de bebouwing toe en vormde er lintbebouwing. Verlies van de landbouwfunctie gevolgd door een bestemming als louter woning leidde voor de hoevebouw veelal tot veranderingen die afbreuk doen aan het authentiek voorkomen. Ook de vernieuwing van kleinere vroegere boerenhuizen of hun omvorming tot buitenverblijf heeft het globaal karakter van de traditionele landelijke bebouwing gewijzigd.

Meer geconcentreerde bebouwing is aanwezig in bepaalde gehuchten zoals op de wijk Lamont en Kalkhoven.

3. Landelijke bewoning

Historisch en typologisch kan de verspreide bebouwing ingedeeld worden in enerzijds recente, residentiële bebouwing (villabouw) en anderzijds landelijke bebouwing die teruggaat op oudere bewoning met een bouwhistorische waarde (hoeves en kleinere boerenhuizen). Hier rond is een concentratie van KLE aanwezig, zoals bomenrijen, hagen en andere houtige begroeiing, conform de historische situatie.

Een aantal niet meer uitgebate hoeven verkregen de laatste decennia door aanpassingen van het boerenhuis een eerder residentieel karakter. Ook vele kleinere boerenwoningen verloren door vernieuwingswerken in meerdere of mindere mate hun traditioneel voorkomen.

Volgende landelijke bewoning werd opgenomen in de inventaris van het bouwkundig erfgoed:

Grote (voormalige) hoeves:

Semi-gesloten vml. hoeve Keuzelingsstraat 5 Kluisbergen (Kwaremont);
Gebouwen, vml. hoeve, z.g. "Hof ter Beke" Keuzelingsstraat 26 Kluisbergen (Kwaremont);
Hoeve Knoktstraat 5 Kluisbergen (Kwaremont);
Hoevegebouw Lamontstraat 14 Kluisbergen (Kwaremont)
Vml. hoeve z.g. "t Rozenhof" Lamontstraat 16 Kluisbergen (Kwaremont);
Semi-gesloten hoeve Ommegangstraat 1 Kluisbergen (Kwaremont)
Breedhuis, hoevegebouw, z.g. "Hooghof" Ronse Baan 29 Kluisbergen (Kwaremont);
Vml. hoeve losse bestanddelen, 1837, Watermolenstraat 1 Kluisbergen (Kwaremont);
Hoeve, z.g. "Hof ter Planken" met watermolen Watermolenstraat 2 Kluisbergen (Kwaremont);
Hoevegebouwen Watermolenstraat 3 Kluisbergen (Kwaremont);
Semi-gesloten hoeve Watermolenstraat 4 Kluisbergen (Kwaremont);
Hoeve, z.g. "Ten Heule" Zandstraat 2 Kluisbergen (Kwaremont);
Hoeve losse bestanddelen Hoogstad 1 Kluisbergen (Ruien);
Hoevegebouwen Hoogstad 7 Kluisbergen (Ruien);
Vml. hoeve z.g. "Ten Baete" Beiaardstraat 5 Kluisbergen (Zulzeke);
Hoevegebouwen, jaartal 1879 Beiaardstraat 7 Kluisbergen (Zulzeke);
Hoeve "Hof ten Hove" Zulzekestraat 12 Kluisbergen (Zulzeke) (foto AP10);
Hoeve, "Hof ter Hotond" Hotondstraat 1 Kluisbergen (Zulzeke);
Hoevegebouwen, voorheen z.g. "Beghin" Pladutsestraat 5 Kluisbergen (Zulzeke);
Hoevegebouwen, poortgebouw jaartal 1841 De Spijker 2-4 Maarkedal (Nukerke);
Hoevegebouwen Heidje 11 Maarkedal (Nukerke);
Hoeve, z.g. "Hof ter Rydt" Onderwaarde 2 Oudenaarde (Melden);
Hoevegebouwen z.g. "Hof ten Eede" Ten Eede 1 Oudenaarde (Melden) (foto AP05);
Hoevegebouwen z.g. "Inrijhof ten Eede" Ten Eede 2 Oudenaarde (Melden);
Hoevegebouwen Broeke 222 Ronse (Ronse);
Hoevegebouwen Folderstraat 3 Ronse (Ronse);
Hoeve losstaande bestanddelen Hotondstraat 5 Ronse (Ronse);
Vml. hoeve losstaande bestanddelen Hulstken 7 Ronse (Ronse).

Kleinere (voormalige) boerenhuizen:

Boerenhuis met dwarsschuur Lamontstraat 15 Kluisbergen (Kwaremont);
Bedrijfsgebouw 19^e E, vml. boerenhuis Ommegangstraat 10 Kluisbergen (Kwaremont);
Woning, vml. boerenhuis en bijgebouwen Hoogbergstraat 6 Kluisbergen (Zulzeke);
Boerenhuis Cabernhol 1 Maarkedal (Nukerke) (foto AP08);
Boerenhuis XVIII Bierinkstraat 4 Ronse (Ronse);
Boerenhuis, lokalen "VZW jaren 80 vrienden" Schavaart 1 Ronse (Ronse);
Voormalige hoeve, thans lokalen van de "VZW Jaren 80 vrienden". Gerenoveerd en aangepast boerenhuis en haaks erop voormalige thans sterk vervallen stallen; erf met gekasseide oprit afgesloten door vernieuwd hek naast hoge populier met kapelletje;
Boerenarbeidershuis Spinessenberg 4 Ronse (Ronse).

Heel wat van de hoeves waren (zijn) gebonden aan de beekvalleien. In Kwaremont kwamen meerdere sites met walgrachten voor. Twee ervan waren gelokaliseerd in een beekvallei met bijbehorende watermolen, reeds vermeld van in 1600, namelijk van het 'Hof ter Planken' en het 'Hof ter Beke' aan de Molenbeek. De watermolen van de eerste bestaat nog. De molen is tevens aangeduid als puntrelict (P40571) en beschermd als monument sinds 1994. Van de tweede hoeve ('Hof ter Beke') verdween

de watermolen, doch niet de omgrachte vroegere hoeve. Vermoedelijk heeft deze een laatmiddeleeuwse oorsprong. De hoeve was aanvankelijk een pachthoeve met cirkelvormige gracht en staat aangeduid als archeologisch erfgoed (CAI 501953).

Volgende molens komen nog voor als bouwkundig erfgoed (soms zijn enkel de restanten aanwezig):
Watermolen "Hof ter Planken" Watermolenstraat 2 Kluisbergen (Kwaremont): het betreft een korenwatermolen aangeduid als puntrelict (P40571) en beschermd als monument sinds 1994;
Café z.g. "Molen ten Hotond", voorheen windmolen Zeelstraat 4 Kluisbergen (Zulzeke) (foto AP17);
Molen ten Hotond is eigenlijk enkel nog de romp van een 18de-eeuwse (1771) stenen windmolen. Bovenop de molen is een oriëntatietafel. Bij helder weer kan men er 108 kerktorens tellen. Hij werkte als korenmolen en oliestampkot en is opgebouwd uit een polygonale onderste helft (1771) en een cilindervormig bovendeele (19e eeuw). De stenen witte kuip doet nu dienst als uitkijktoren;
Windmolen Ten Hengst Ommegangstraat Maarkedal (Nukerke) (foto AP14). De oudste vermelding dateert uit 1588; de windmolen werd volledig gerestaureerd en aangeduid als puntrelict (P40974);
Watermolen 'Oude Molen' (Nedermolen) Pladutsestraat Kluisbergen (Zulzeke);

Naast de Schilderstraat bovenop de Kwaremontberg stond minstens sinds 1600 de houten windmolen 'Te Vaeghe', herbouwd in 1851 en afgebroken in 1921.

Zulzeke telde niet minder dan vier watermolens waarvan nog constructieve overblijfselen bestaan. Drie ervan hoorden bij een meerdelige site met walgrachten in de noordelijke helft van de gemeente; er waren ook nog twee kleinere omgrachte sites gelegen.

De nog bestaande betreft een watermolen nabij "Hof ten Hove" (Pladutsestraat) nabij de Molenbeek. In Nukerke (Maarkedal) kwam ter hoogte van de Zeelstraat (grens met Ronse) een houten korenwindmolen, "De Snibbe", voor. De molen bestond minstens sinds de 18e eeuw (cfr. Ferrariskaart van 1771-78). Waarschijnlijk richtte A. De Backer rond ca. 1835 op dezelfde molenberg een standaardmolen op; deze werd geveld door een storm in 1898 en daarop vervangen door een houten molen afkomstig uit Wallonië. Deze is momenteel niet meer aanwezig.

4. Klein historisch erfgoed

Klein historisch erfgoed betreft het monument van Karel Van Wijnendaele in de Ronde Van Vlaanderenstraat (Kluisbergen). In 1913 stichtte Karel Van Wijnendaele (pseudoniem voor Karel Steyaert - *16/11/1882 - + 20/12/1961) de wielerklassieker De Ronde van Vlaanderen.

5. Kerkelijk erfgoed

Als *kerkelijk erfgoed* komen volgende elementen voor:

Kerken :

Parochiekerk St.-Amandus Kwaremontplein Z.nr. Kluisbergen (Kwaremont) (foto AP25);

Parochiekerk St.-Jan in d'Olie Zulzekestraat Z.nr. Kluisbergen (Zulzeke).

Het kerkhof en de kerkhofmuur werden aangeduid als puntrelict (P40567) en beschermd als landschap volgens in 1975.

Pastorieën-religieuze gebouwen

Woonhuis, vml. pastorie Kwaremontplein 24 Kluisbergen (Kwaremont);

Pastorie, dubbelhuis Zulzekestraat 10 Kluisbergen (Zulzeke) (foto AP11);

Gebouwen, vml. klooster en instituut St.-Franciscus Kwaremontplein 41-43 Kluisbergen (Kwaremont).

Kapellen

Wegkapel, O.-L.-Vrouwekapelletje Reybroekstraat 1 Kluisbergen (Kwaremont) (foto AP19);

Gebouwtje, vml. pomphuisje Kalmontstraat Z.nr. Kluisbergen (Kwaremont): voormalig publiek pomphuisje van kasteel Calmont. Onlangs werd dit binnenin omgevormd tot wegkapel met vele heiligenbeelden;

Wegkapel z.g. "De Rode Haan" Turkije Z.nr. Maarkedal (Nukerke);

Wegkapelletje Broeke 166 Ronse (Ronse);

Witgekalkt kapelletje nabij Schavaart 1 Ronse;

6. Wegen

Volgende belangrijke, *historische wegen* komen voor:

Vroeg Romeinse weg Blicquy-Berchem-Kerkhove (L40049)(Ronse, Kluisbergen): over Kwaremont loopt een Romeinse weg, namelijk een weg komende van Blicquy over Russeignies langsheen de westelijke grens van Ronse naar de Schelde (Berchem) en van daar richting Kerkhove (West-Vlaanderen). De weg werd aangelegd in de 1ste eeuw;

Kasseiweg Oudestraat (L40060)(Ronse);

Kasseiweg Koppenberg (L40065)(Oudenaarde);

Kasseiweg Ommegangstraat-Broektestraat-Schilderstraat (L40069)(Kluisbergen);

Kasseiweg Paterberg (L40070)(Kluisbergen);

Ze werden aangeduid als lijnrelict.

Binnen de ankerplaats zijn de zogenaamde 'trage wegen' nog veelvuldig aanwezig. Het betreft historische voetwegen en kerkwegels die een verbinding vormen. Kerkwegels verbonden gehuchten en dorpskernen, smalle voetwegels leidden naar akkers en weilanden of maakten een korte verbinding tussen twee grotere wegen. Om ze een juridische bescherming te geven worden ze sinds 1841 ingeschreven in de Atlas der Buurtwegen.

7. Andere infrastructuur

In het Kluisbos is het recreatieoord Kluisbos aanwezig.

Ter hoogte van het Bois Joly (Ronse) komt het "Nieuw Kerkhof" voor, dat in 1956 aangelegd werd op een gedeelte van het Bois Joly (foto AP13).

Typisch voor de Vlaamse Ardennen is het voorkomen van bronnen. Bouwkundig erfgoed voor de uitbating van deze bronnen betreft:

Bron-gebouw Hoogbergstraat Z.nr. Kluisbergen (Zulzeke);

Gebouwengroep van vml. bronwaterfabriek Hoogbergstraat 13, 15, 17 Kluisbergen (Zulzeke).

Binnen de ankerplaats komt een park voor, het "Park de l'Arbre de Malander" (Kruisstraat Z.nr. Ronse) (foto AP16). Het werd aangelegd als wandelpark door tuinarchitect R. Pechère en er komt o.m. een zonnwijzer voor.

6. De landschapskenmerken die typisch zijn voor de ankerplaats, met inbegrip van de ruimtelijke kenmerken die eigen zijn aan de waarden

1 : Bossen

a) Bosbestanden met sporadisch voorkomen van open plekken. Volgende bossen komen voor:

- Kluisbos: Het Kluisbos vormt het grootste aaneengesloten boscomplex binnen de ankerplaats (foto AP26).

Er komen verschillende bostypes voor: er is overheersend hellingbos (ca. 67%), naast beukenbos (17%), maar ook eiken-berkenbos (1%) en naalldhoutaanplantingen (op de zandige toppen, ca. 3%) komen voor. In de bronbossen (ca. 4%) op de noordelijke hellingen komen bronnen, verschillende bronbeken en bronpoelen voor. Nabij de bronnen komen nog zones met veenmos (*Sphagnum sp.*) voor.

Het westelijk deel is bebouwd, binnen de ankerplaats met recreatiedoeleinden in het bos (9% van de oppervlakte van het bos).

- Hotondbos-Scherpenberg en Ingelbos:

Boscomplex bestaande uit loofbos met hoofdzakelijk reliëfrijk hellingbos (ca. 59%) en beukenbos (ca. 20%). Daarnaast komen bronbossen (ca. 5%) en in mindere mate naalldhoutaanplantingen (ca. 2%) voor. Binnen de naalldhoutaanplantingen komen geringe delen met heischraal grasland en droge heide voor.

In het bos komen 9 bronnen voor, de Colinabronnen (De Smet 1989).

- Bois Joly: Het bosgebied bestaat uit twee kleinere boskernen, van elkaar gescheiden door een verbindingsweg, alhoewel het ten tijde van Ferraris een aaneengesloten bos was.

Het bos is een structureelrijk gemengd loofbos (beukenbos en hellingbossen) met goed ontwikkelde struiklaag.

Een geringe oppervlakte langs de zijde van het 'Nieuw Kerkhof' bestaat uit heischraal grasland (ca. 2%).

Er komen enkele bronzones voor met essenbronbos en vogelkers-essenbos.

De bronbeken van het bos worden even buiten het bos in een recht getrokken beek (Noorisbeek) naar de Molenbeek geleid, die naar het westen toe dwars door Ronse vloeit. Een aangelegde vijver en een namaakmenhir herinneren nog aan het verleden van dit bos. De vijver ontstond toen in de bovenloop van de (door het bos lopende) Noorisbeek twee dammetjes gebouwd werden. Vanuit deze vijver werd het zuivere bronwater via buizen naar de stadskern van Ronse geleid.

- Koppenbergbos-Onderbos: Dit boscomplex bestaat hoofdzakelijk uit hellingbossen. In mindere mate komt beukenbos (ca. 8%), bronbos (ca. 1%) en populierenaanplant (ca. 1%) voor.

- Elenebos-Kortekeer-Kabernol-Kuithol:

De bossen bestaan hoofdzakelijk uit hellingbossen. Op de toppen komt beukenbos voor. Een geringe oppervlakte (ca. 1%) bestaat uit populierenaanplantingen (ca. 1%).

Er komen een tiental bronnen voor, waarvan enkele een bronamfitheater vormen (De Smet 1989). De bronnen voeden een vijvertje.

- Beiaardbos (of Fonteinbos): Het bos bestaat hoofdzakelijk uit hellingbossen (ca. 74%), bronbossen en valleibossen (ca. 18%).

Er komen bronnen in de bossen voor, waarvan een deel kalktufbeken en bronamfiteaters gevormd hebben.

- Heynsdaelebos : bosgebied bestaande uit hellingbossen (73%) en beukenbos (2%) met een vrij schaarse en eenzijdige struik- en kruidlaag. Naalldhoutaanplantingen bedragen ca. 2% van de oppervlakte. Bron- en valleibossen maken ca. 4.5% van de oppervlakte uit.

Er ontspringen drie bronbeken.

Binnen de afbakening werd het kasteelpark mee opgenomen.

- Feelbos: bosgebied met hoofdzakelijk reliëfrijke hellingbossen. Daarnaast komt bronbos (15%) en populierenaanplant (4%) voor. Binnen het bosgebied komen eveneens cultuurgraslanden voor (12%). Er komt een bron voor. In het Feelbos loopt een waterloop, de Molenbeek. Door het bos loopt de Feelbosstraat, een landschappelijk waardevolle holle weg.

b) gesitueerd op de steilere hellingen en toppen

c) voorkomen van oude bossen (bos ten tijde van Ferraris, cfr. bijlage 3-kaart 3)

d) historisch relevant beheer (middelhout- en hakhoutbeheer)

e) zeer lage bebouwingsdichtheid m.u.v. Kluisbos (recente bebouwing en recreatie)

f) voorkomen van cultuurhistorische elementen: door de Dienst Toerisme van Kluisbergen werd in samenwerking met het Agentschap R-O Vlaanderen een 'Historische wandelroute' in het Kluisbos uitgewerkt. De belangrijkste cultuurhistorische elementen die in het bos voorkomen komen in deze wandeling aan bod:

- 'Peetje en Meetje': dit zijn twee grote rotsblokken waarschijnlijk van een dolmen afkomstig.

- 'De Toren' : zou als uitkijktoren gediend hebben ten tijde van Napoleon.

- Het Hellegat is een diepe geul in het bos, die tot in de jaren '50 van de 20e eeuw nog een holle weg was ; door de toenemende recreatiedruk erodeerde hij zo erg dat hij als weg onbruikbaar werd.

- Tumulus: grafheuvel met restanten van urne en ijzerstenen uit de bronstijd.
- Vierschaar: oorspronkelijk de plaats waar de rechtszittingen gehouden werden.

g) lage concentratie aan (verharde) wegen

h) archeologische vondsten uit steentijd, bronstijd en Gallo-Romeinse tijd:

- Steentijd:
 - i) vuurstenen artefacten en aardewerk uit neolithicum (Hogerlucht) (CAI 506103)
 - ii) dolmen 'Peetje en Meetje' (Kluisbos)
- Bronstijd:
 - i) urnengraf uit midden- en late bronstijd in Kluisbos (CAI 501185)
- Gallo-Romeinse Tijd:
 - i) tumuli van Calmont (Kluisbos) (CAI 503232)
 - ii) Romeinse munten (Koppenberg) (CAI 503496)
 - iii) Romeinse munten (Beiaardbos) (CAI 501951)

2 : Open akkergebieden

- a) zeer open landschap, gekenmerkt door grote akkercomplexen en wijde en panoramische vergezichten (foto AP01, AP17)
- b) weinig voorkomen van KLE, sporadisch al dan niet begroeide taluds en holle wegen
- c) gesitueerd op de plateaus en zachtere hellingen
- d) akkergebruik sinds 6e-9e eeuw (kouters), middeleeuwse ontginningen (11e-13e eeuw) of 18-19e eeuw
- e) lage bebouwingsdichtheid met sterk verspreide bebouwing
- f) aanwezigheid van divers bouwkundig erfgoed bestaande uit hoofdzakelijk hoeves (foto AP05) en kleine landelijke bebouwing
- g) akkerlandschap wordt doorsneden door zowel verharde als onverharde wegen
- h) archeologische vondsten uit steentijd en Gallo-Romeinse tijd:
 - Steentijd:
 - i) silexartefacten (midden-neolithicum) (Paterberg) (CAI 501934)
 - Gallo-Romeinse Tijd:
 - i) resten Romeinse villa (Kalkoven, Paterberg) (CAI 500404, 500405, 500406, 501939, 501940)
 - ii) resten Romeinse villa (Kwaremont) (CAI 500369, 501948)

3 : Cultuurlandschap met veel KLE's

- a) halfopen kleinschalig landschap van kleine akkers en grasland, dat aansluit bij de deelgebieden bossen en open akkergebieden, met volgende belangrijke deelgebieden:
 - Kluisbos: aansluitend bij het bos komen akkers en weilanden voor, welke plaatselijk rijk zijn aan taluds ;
 - Hotondbos-Scherpenberg en Ingelbos: in de omgeving liggen graslanden met microreliëf en poelen ;
 - Beiaardbos: aansluitend komen weilanden voor, die omzoomd zijn door knotbomenrijen en braamstruwelen ;

- Kwaremont-Paterberg-Feelbos-Watermolenbos: het gebied Paterberg wordt gekenmerkt door reliëfrijke en structuurrijke graslanden met veel taluds met hakhout (foto AP21). Het gebied Kwaremont-Feelbos is een gebied met veel perceelranden. Bij de bebouwing van Kwaremont is eveneens perceelrandbegroeiing aanwezig ;
 - Elenebos-Kortekeer-Kabernol-Kuithol: het aansluitend landbouwgebied is landschappelijk waardevol door het voorkomen van knotwilgen en knothaagbeuken ;
 - Koppenbergbos-Onderbos: op de steile hellingen komen hoofdzakelijk weilanden met microreliëf voor (foto AP03). Hier komen veel KLE voor (braamstruwelen, knotbomenrijen van schietwilg, es en haagbeuk). Enkele taluds zijn met hakhout beplant ;
 - Bois Joly: het bos wordt grotendeels door akkers, graslanden (en bebouwd gebied) omringd.
- De biologisch meest waardevolle graslanden behoren tot de soortenrijke cultuurgraslanden op vochtige grond.

b) veelvuldig voorkomen van kleinschalige landschapselementen (KLE):

- houtige KLE's:
 - i) bomenrijen (opgaande en knotbomenrijen) (foto AP06)
 - ii) hagen (geschoren hagen, kaphagen, houtkanten) (foto AP22, kaphaag)
- hydrografische elementen :
 - i) poelen (veelal nabij de landelijke bebouwing)
 - ii) hydrografisch netwerk van grachten en sloten, die mee de percelering bepalen (foto AP12)

c) gesitueerd op de steilere hellingen en in de valleigebieden

d) voorkomen van historisch permanent grasland (cfr. bijlage 2-kaart 2B)

e) lage bebouwingsdichtheid met sterk verspreide bebouwing

f) voorkomen van bouwkundig erfgoed, bestaande uit hoofdzakelijk hoeves en kleine landelijke bebouwing en met voorkomen van wind- en watermolens (foto AP14) en (kasteel)parken (foto AP16)

g) dicht netwerk van landelijke wegen (foto AP04) en voorkomen van veel holle wegen. De belangrijkste zijn:

- Dorenstraat (nabij het Ingelbos) (foto AP18)
- deel Lamonstraat (nabij Beiaardbos)
- Broektestraat (Kwaremont)
- Koppenberg (Melden)
- holle wegen in de omgeving van Elenebos-Kabernol-Kuithol

h) archeologische vondsten uit steentijd, Gallo-Romeinse tijd en middeleeuwen:

- Steentijd:
 - i) vuurstenen artefacten en aardewerk uit neolithicum (Langveld) (CAI 500413)
 - ii) silexartefacten van de Michelbergcultuur (midden-neolithicum) (Paterberg) (CAI 503230)
 - iii) mesolithische artefacten (mesolithicum) (Hotondberg) (CAI 503370)
- Gallo-Romeinse tijd:
 - i) dakpanfragmenten en wandscherven Romeinse villa (Kabernol) (CAI 500398)
 - ii) losse vondsten van aardewerk (nabijheid Feelbos) (CAI 501946)
 - iii) resten Romeinse villa (nabijheid Elenebos) (CAI 500402)
- Middeleeuwen:
 - i) site met walgracht 'Hoeve Ter Beken' (CAI 501953)
 - ii) vondsten van aardewerk (nabij Feelbos) (CAI 501946)

4 : Natte depressies en akkerruggen in het Pleistoceen valleigebied

- a) open grasland- en moerasgebied ('Paddebroek' en 'Waarde') met o.m. voorkomen van biologisch waardevolle Rietvegetaties en vochtige ruigtes en met sterk vertakte hydrografische elementen (grachtenpatroon en moerassige gebieden in 'Paddebroek') (foto AP23), en open akkerland op de rug van 'Waarde'
- b) aanwezigheid van lineaire KLE
- c) gesitueerd in de Pleistocene Scheldevallei
- d) voorkomen van historisch permanent grasland over vrijwel volledige oppervlakte (cfr. bijlage 2-kaart 2B)
- e) vrijwel geen bebouwing aanwezig, enkel landelijke verspreide bebouwing
- f) geen bouwkundig erfgoed aanwezig
- g) wegenpatroon loopt langsheen de gebieden
- h) geen archeologische vondsten aanwezig

5 : Bebouwd gebied

- a) bestaande uit de dorpskernen van Kwaremont en Zulzeke en lintbebouwing t.h.v. Lamont (Kluisbergen), Kalkoven (Kluisbergen) en Hogerlucht (Ronse)
- b) dichte bebouwing in hoofdzakelijk rijhuizen- en lintbebouwing
- c) aanwezigheid van divers bouwkundig erfgoed: kerkelijk erfgoed (foto AP11, AP19, AP25), rijhuisbouw (dorpshuizen), villa's, scholen en herbergen
- d) voorkomen van belangrijke historische wegen:
 - Vroeg Romeinse weg Blicquy-Berchem-Kerkhove (L40049)(Ronse, Kluisbergen) (foto AP24)
 - Kasseiweg Oudestraat (L40060)(Ronse)
 - Kasseiweg Koppenberg (L40065)(Oudenaarde)
 - Kasseiweg Ommegangstraat-Broektestraat-Schilderstraat (L40069)(Kluisbergen)
 - Kasseiweg Paterberg (L40070)(Kluisbergen)
- e) archeologische vondsten uit steentijd en Gallo-Romeinse tijd:
 - Steentijd:
 - i) silexartefacten (midden-neolithicum) (Kwaremont) (CAI 500369)
 - Gallo-Romeinse Tijd:
 - i) restanten van brandgraven en Romeins aardewerk (Kwaremont) (CAI 501950)

7. De waarden die tot de aanduiding aanleiding gegeven hebben

Natuurwetenschappelijke waarde

De ankerplaats bevat geologische, geomorfologische, bodemkundige, hydrologische en faunistische en floristische waarden.

Door de verscheidenheid aan geologische formaties (met getuigenheuvels), reliëf- en bodemverschillen (overgang van de Zandleem- naar de Leemstreek) en hydrologische omstandigheden met voorkomen van bronnen en beekvalleien, ontstond een gevarieerde, waardevolle vegetatie. Vooral het voorkomen van waardevolle bostypes draagt bij tot de hoge natuurwetenschappelijke waarde. Het verschil in bodem(textuur), reliëf en hydrografie (beekvalleien en bronnen) bepaalt mede het bostype, met beukenbos en naaldbos op de heuveltoppen, bronbossen

t.h.v. de bronnen en bronbeken en vallei- en hellingbossen op de hellingen. Typisch voor de bossen zijn de voorjaarsvegetaties. Samen met de waardevolle bronvegetaties langsheen enkele bronbeken en kwelzones, behoren ze tot de meest soortenrijke en waardevolle bosvegetaties. Waardevol zijn tevens de restanten van droge heide en heischraal grasland. De bossen zijn eveneens van faunistisch belang.

Daarnaast komen historisch permanente graslanden voor. Dit zijn graslanden met een langdurig grondgebruik als graasweide, hooiland of wisselweide, met belangrijke natuurwetenschappelijke waarden (soortenrijke vegetatie van kruiden en grassoorten) en het voorkomen van KLE (bomenrijen, houtkanten, hagen, taluds, sloten, greppels, poelen, uitgesproken microreliëf, bronnen of kwelzones).

De waarde van de lineaire KLE heeft vooral betrekking op planten en dieren die (onderdelen van) de KLE gebruiken :

- als permanente leefplaats (vnl. plantensoorten en afhankelijk van de breedte van de berm ook kleinere diersoorten);
 - o het betreft soms zeldzame of minder algemene relictsoorten die hier nog een refugium vinden en herinneren aan het vroegere, omgevende grondgebruik dat ondertussen sterk is gewijzigd;
 - o sommige soorten zijn echte habitatspecialisten, bepaalde vlinders en planten zijn aangewezen op overgangssituaties tussen bos/struweel en grasland (zogenaamde mantel- en zoomsoorten);
- als tijdelijke leefplaats;
 - o vogels die in de berm of houtkant komen broeden of voedsel zoeken: vaak typische, aan landbouwgebonden soorten die het in het huidige landbouwlandschap moeilijk hebben;
 - o schuil- en rustplaats voor dieren.

Holle wegen hebben een hoge natuurwetenschappelijke waarde. Als gevolg van de grote variatie van planten herbergen deze holle wegen een rijke fauna. Vele soorten vogels en zoogdieren vinden hier hun vlucht- en nestelplaats. Maar ook amfibieën voelen zich in de taluds van de holle wegen thuis.

Door de grote verschillen in samenstelling van de bodem ontstaan op korte afstand ook verschillen in begroeiing. Onder invloed van de zon ontstaan ook allerlei verschillen tussen de linker- en rechterzijde van de weg. Op de zonbeschenen kant komen daardoor meer thermofiele plantensoorten voor.

De natuurwetenschappelijke waarde wordt mede bepaald door het voorkomen van autochtone bomen en struiken.

Hoogstamboomgaarden zijn typerend voor het landschap in de Vlaamse Ardennen, en hebben een natuurwetenschappelijke waarde doordat ze een leefplaats zijn voor tal van planten en dieren.

De aanduiding van delen van de ankerplaats als EG-Habitatrichtlijngebied, GEN-gebied en het voorkomen van erkende natuur- en bosreservaten duidt op een belangrijke natuurwetenschappelijke waarde.

Historische waarde

De historische waarde van de ankerplaats wordt bepaald door volgende aspecten:

- Fysische gesteldheid:
 - o Voorkomen van antropogene reliëfverschillen.
- Bodemgebruik: voorkomen van:
 - o Historische bossen (Ferraris bos) met o.m. historisch bosbeheer;
 - o Historisch permanente graslanden;
 - o Hoogstamboomgaarden;
 - o Kasteelparken;
 - o KLE;
 - o Wegen.
- Archeologische sites en vondsten
- Bouwkundig erfgoed

Fysische gesteldheid

Het gehele gebied is zeer reliëfrijk en dit uit zich zowel op micro- als op macroniveau. Er is een enorme verscheidenheid aan terreinovergangen, maar vlakke terreinen ontbreken vrijwel, behalve op een paar plateaus. Op diverse plaatsen liggen taluds die gedeeltelijk van antropogene afkomst zijn.

Bodemgebruik

Historische bossen worden omschreven als bossen die reeds bestaan ten tijde van Ferraris (ca. 1775). De huidige bossen zijn restanten van eertijds grotere, aaneengesloten boscomplexen. De oppervlakte die door bos wordt ingenomen is evenwel in de loop der tijd geslonken. Belangrijk in de boshistoriek is het feit dat gedurende W.O.I grote oppervlakken werden gekapt en daarna heraangeplant.

De bossen van Kluisbos tot Hotondbos vormden ten tijde van Ferraris een aaneengesloten geheel. Het maakte destijds deel uit van het veel grotere boscomplex Bois de l'Encluse-Roobosch waartoe ook het huidige Feelbos, Beiaardbos, Hotondbos, Scherpenberg en Ingelbos en Heynsdaelebos behoren. In dit laatste werden grootschalige werken aangevat rond 1930: in het bos werd de bouw van een sanatorium aangevat waarvoor in het noordelijke deel van het bos plaats werd geruimd voor de hoofdgebouwen. In uitbreiding op het sanatorium werden nadien nog de nodige bijgebouwen - waaronder een dokterswoning en een hoevegebouw - neergezet en werd rondom een park aangelegd. Verspreid over de jaren werden rondom het hoofdgebouw meerdere bijgebouwen opgetrokken of vervangen.

Het Kluisbos behoorde oorspronkelijk tot de heerlijkheid van het Caelmontbos. Deze heerlijkheid stond destijds ook bekend als het "bosch van Nomain" of het "Cluysbosch" of "Bois de l'Encluse". Belangrijke bosdelen van het oorspronkelijk Kluisbos gingen vooral in het westelijk deel verloren, maar ook ten noorden, meer bepaald tussen Vogelzang en Pensemont, werden bosrandpercelen opgeofferd. In vergelijking met de andere omliggende bosgebieden bleef het verlies redelijk beperkt, vermoedelijk vanwege de steile hellingen. Reeds op de kaart van Vandermaelen uit 1851 staat het Kluisbos min of meer in zijn huidige vorm ingetekend, hoewel er toen nog geen sprake was van woon- en wegbuitbreidingen tot diep in de bosrand.

Het Koppenbergbos maakte ten tijde van Ferraris deel uit van een groter bosgebied, het 'Melden Bosch'. Het meer oostelijk deel was open landbouwgebied met kleine groepen van gebouwen in een meer gesloten landschap (kleine percelen bos en perceelsranden).

De hakhoutcultuur werd in de middeleeuwse periode op grote schaal toegepast. Vele inheemse boomsoorten lenen zich immers perfect voor dit systeem, en in een maatschappij zonder fossiele brandstoffen had men een enorme behoefte aan brandhout.

Tot diep in de twintigste eeuw is er heel wat hakhoutbeheer geweest, maar de laatste jaren betreft het nog slechts enkele hectaren die als laatste relictten nog bewust op deze manier beheerd worden.

Historisch permanente graslanden zijn een typische vorm van grondgebruik, gekenmerkt door het langdurige grondgebruik als graasweide, hooiland of wisselweide. Deze graslanden hebben een cultuurhistorische waarde, doordat ze het resultaat zijn van eenzelfde jarenlang grondgebruik.

Belangrijke historische vormen van landgebruik zijn de hoogstamboomgaarden en de kasteelparken.

Sommige van de wegen gaan terug tot de Gallo-Romeinse tijd, behoren tot de trage wegen, of zijn kasseiwegen.

Trage wegen hebben een belangrijke historische waarde. De waarde heeft betrekking op volgende aspecten :

- aanwezigheid van bermen, houtkanten, hagen of bomenrijen, die van streek tot streek een specifieke samenstelling of vorm hebben en de regionale identiteit en historiek van een streek in hoge mate bepalen/weerspiegelen;
- traditionele gebruiksfuncties in functie van mobiliteit (bv. kerkwegels), van de productie van natuurgoederen (bv. knotbomen, hakhout, fruit) of van de lokale landbouwpraktijk (bv. hagen als veekering);

Archeologische sites en vondsten

Het gebied is zeer rijk aan archeologische sites en vondsten, waarbij sommige teruggaan tot de steentijd en bronstijd. Daarnaast komen ook Romeinse vondsten en sites voor. De meeste huidige nederzettingen gaan echter terug tot de vroege middeleeuwen. Deze bewoning was sterk gekoppeld aan het reliëf en de hydrografie (bronnen): de oudste bewoning kwam voor t.h.v. de bronniveau's, waar het grondwater niet te diep zat. Dit is merkbaar rond de Kluisberg en de Hotond.

Bouwkundig erfgoed

Het bouwkundig erfgoed betreft zowel landbouwkundig erfgoed met hoeves en boerenhuizen (o.m. Hof ter Planken (Kluisbergen), Hof ten Hove (Kluisbergen) en Hof ten Eede (Oudenaarde)), als scholen, herbergen en molens (watermolen 'Hof ter Planken' (Kluisbergen), Molen 'Ten Hotond' (Kluisbergen), windmolen 'Ten Hengst' (Maarkedal) en watermolen 'Nedermolen' (Kluisbergen)).

Ook kerkelijk erfgoed komt voor: kerken (Sint-Amanduskerk (Kluisbergen) en Sint-Janskerk (Zulzeke)), kapelletjes, pastorieën en voormalige kloosters.

Typisch zijn ook de structuren van de bronnenuitbating.

Deze elementen zijn allen sterk gelinkt aan het bodemgebruik en de uitbating (ingebruikname) van het landschap door de mens.

Esthetische waarde

De esthetische waarde van de ankerplaats ligt in het gevarieerd landschap van bossen, weilanden, akkers en KLE (zie foto's in bijlage).

Vanuit verschillende plaatsen zijn er vergezichten op de beboste heuveltoppen en de lager gelegen (vallei)gebieden (zie aangeduide zichten op kaart 2B).

De open ruimten worden gevormd door de aaneengesloten akkercomplexen. Aangezien de akkers meestal op de hoger gelegen delen van de hellingen gelegen zijn, maken ze een goed uitzicht op het omringende landschap mogelijk.

Ook de landschappelijk-esthetische waarde van houtkanten en andere lineaire KLE is voor de Vlaamse Ardennen onmiskenbaar.

De delen van het bebouwd gebied zoals de dorpskern van Kwaremont bepalen mee de esthetische waarde, evenals de landelijke bebouwing.

Sociaal-culturele waarde

De Vlaamse Ardennen hebben een belangrijke toeristische waarde, voornamelijk voor wandelen en fietsen. In het Kluisbos bevindt zich een sport- en recreatieoord met drie openluchtzwembaden en een overdekt sportcentrum. Van hieruit vertrekken ook talrijke wandeltochten en fiets- of mountainbikeroutes.

De steile kasseiwegen over de Kwaremontberg (Oude Kwaremont) en Paterberg zijn berucht in het kader van klassieke Vlaamse wielervedstrijden zoals de Ronde van Vlaanderen.

Kwaremont is bekend als kunstenaarsdorp. Er vestigden zich namelijk meerdere kunstschilders. Deze trend uit zich thans nog in de aanwezigheid van een niet gering aantal kunstgalerijen en toegankelijke kunstenaarsateliers.

Ruimtelijk-structurende waarde

In het reliëfrijke landschap van de Vlaamse Ardennen heeft de verscheidenheid in bodemgesteldheid geleid tot een gedifferentieerd landschap, typisch en herkenbaar voor de streek. De eigenheid wordt hierbij bepaald door een aantal boscomplexen, graslanden, open akkergebieden en KLE en de afwisseling hiertussen.

De aanwezigheid van reliëfrijke hellingen en hydrografische elementen (bronnen en beekvalleien) hebben een invloed gehad op de ruimtelijke configuratie van het land- en bodemgebruik. De beken en

bronnen bepaalden het bewoningspatroon. Ook recentere elementen, zoals de steenwegen gaven ontstaan aan lintbebouwing. De heuvels met hun bodemgesteldheid en reliëf gaven aanleiding tot een verschillend bodemgebruik met bossen en weilanden op de steilere hellingen en akkers op de zachte.

Het element bossen is visueel dominant aanwezig in het landschap: bossen zijn ruimtebegrenzend op de heuvels. Ook (knot)bomenrijen langs weilanden zijn ruimtebegrenzend.

In functie van het wegennet zorgen de primaire wegen voor een opdeling en afbakening van de ankerplaats.

8. Aanpassingen t.o.v. de oorspronkelijke fiche van de ankerplaats omwille van nieuwe inzichten

Aanpassing afbakening

De ankerplaats, zoals afgebakend in de Landschapsatlas (versie 2001), werd lokaal aangepast. Op sommige locaties zijn intussen de intrinsieke landschappelijke waarden dusdanig aangetast, dat opname binnen de ankerplaats niet meer verantwoord is. Het gaat meer bepaald om moderne landbouwbedrijfsgebouwen t.h.v. 'Hof ten Bokke' (Kwaremont).

De ankerplaats werd op 4 plaatsen uitgebreid tengevolge van nieuwe inzichten en informatie ingevolge de opmaak van de inventaris van het bouwkundig erfgoed. Hieruit is immers de bouwhistorische waarde gebleken van bepaalde gebouwen zoals de voormalige klaslokalen in de Zulzekestraat nr. 34 (Kluisbergen (Zulzeke)), het monument van Karel Van Wijnendaele in de Ronde Van Vlaanderenstraat (Kluisbergen) en de herberg "t Oud Gemeentehuis" (Zulzekestraat nr. 14-16 te Kluisbergen (Zulzeke)). Omwille van de opname als bouwkundig erfgoed en de aansluiting met de ankerplaats, werden deze elementen mee in de afbakening opgenomen.

Verder is de afbakening uitgebreid t.h.v. de Zulzekestraat-Zeelstraat (Zulzeke), aan de westelijke grens van de ankerplaats. Het betreft hier nog een landschappelijk gaaf gebied, bestaande uit reliëfrijke graslanden die bovendien aansluiten bij bouwkundig erfgoed (klaslokalen in de Zulzekestraat).

Het valleigebied t.h.v. Waarde werd uitgebreid omwille van bijkomende, recente archeologische informatie.

Aanpassing inhoud

Het tekstuele gedeelte werd aangepast op het vlak van de omschrijving, landschappelijke waarden en kansen en knelpunten. Hierbij werd het uitgebreid en geactualiseerd op basis van literatuurgegevens en terreinwerk. Ook de structuur werd gewijzigd om een logisch en coherent geheel te vormen. Het fysisch systeem (geologie, geomorfologie, reliëf, bodem en hydrografie) werd hierbij als uitgangsbasis gekozen voor de indeling in landschappelijke entiteiten. Een aantal aspecten die niet of summier besproken werden, werden specifiek toegelicht. Het gaat om volgende elementen:

- voorkomende geologische formaties;
- oorzaak asymmetrie reliëf;
- verglijdingen;
- hydrografisch systeem (waterlopen);
- oorzaak oriëntatie waterlopen;
- aanwezigheid bronnen.

Het fysisch systeem werd deels als basis gekozen voor de indeling in verschillende deelgebieden; per deelgebied werd het bodemgebruik omschreven. Waar van toepassing werd dit bodemgebruik en de evolutie ervan historisch toegelicht.

Alle elementen van het bouwkundig erfgoed en de Centraal Archeologische inventaris werden mee in de bespreking genomen. Voor de bespreking van het bouwkundig erfgoed werd een indeling gevolgd, waarbij de erfgoedelementen in een hiërarchisch gestructureerde typologie werden besproken. Zo werden gelijkaardige elementen onder eenzelfde categorie gegroepeerd.

Bij de omschrijving werd steeds een koppeling met de landschappelijke waarden gemaakt. Hierbij werd gespecificeerd of het om de natuurwetenschappelijke, historische, esthetische, sociaal-culturele dan wel ruimtelijk-structurende waarde ging.

De hoofdstukken 'Waarden' en 'Knelpunten en kansen' werden uitgebreid met nieuwe inzichten op basis van literatuuronderzoek en terreinwerk.

9. Toekomstige ruimtelijke vertaling en visie op de ankerplaats

De toekomstige ruimtelijke vertaling en visie op de ankerplaats wordt weergegeven in bijlage 5 – kaart 4.

1. Landschap algemeen:

Het geheel van bodemeigenschappen, reliëf en watersysteem is structuurbepalend voor de landschappelijke identiteit. Deze identiteit dient behouden en herkenbaar te blijven.

De algemene doelstelling ***behoud, herstel en ontwikkeling van het fysisch systeem kan als volgt worden geëxpliciteerd :***

- behoud en optimalisering van de natuurlijke structuurkenmerken van de waterlopen; natuurlijke-meanderende hydrografische elementen dienen hun patroon te behouden;
- behoud van de bronnen en bronbeken;
- behoud of ontwikkelen van watergebonden kleinschalige biotopen (zoals (bos)poelen, perceelsgrachten,...);
- behoud en herstel van (beekbegeleidende) houtige KLE ten behoeve van erosiebestrijding;
- behoud van reliëfverschillen. De reliëfstructuur bepaalt in sterke mate de landschappelijke structuur.

In de ankerplaats liggen heel wat bosgebieden, valleigebieden en waardevolle kleine landschapselementen. Doelstellingen met betrekking tot deze landschapskenmerken zijn:

- ***optimaal behoud, beheer en ontwikkeling van de landschappelijke en natuurkwaliteiten.*** Dit houdt in dat de eigenheid en de herkenbaarheid van het huidige landschap behouden en versterkt moet worden. Typisch voor de Vlaamse Ardennen is de grote landschappelijke verscheidenheid: grote en kleine bossen wisselen af met kleinschalige beekvalleities en open akkergebieden. Ook de KLE zijn vanuit landschappelijk oogpunt typerend en dienen behouden, hersteld en ontwikkeld te worden (zie KLE).

- ***vrijwaren van de kwaliteit van de open ruimte (visuele vervuiling).*** Hoogte- en reliëfverschillen moeten zichtbaar blijven en waar mogelijk niet gecamoufleerd worden.

Het landschap is bijzonder rijk aan ***archeologische sites en vondsten***. Bij werkzaamheden dient rekening gehouden te worden met de bodemgesteldheid en de aanwezigheid van deze archeologische waarden.

De landschappelijke structuurelementen vormen de dragers voor de toeristisch-recreatieve potenties van de streek (hoofdzakelijk fietsen en wandelen). De ontwikkelingsperspectieven voor de toeristisch-recreatieve infrastructuur gaan uit van het recreatief medegebruik met respect voor de draagkracht van het gebied, waarbij een afweging in functie van de ruimtelijke draagkracht dient te gebeuren en waarbij geen afbreuk wordt gedaan aan de landschappelijke waarden.

Het Kluisbos blijft verder opengesteld voor alle vormen van passieve dagrecreatie en enkele vormen van actieve dagrecreatie.

De ruimte in gebruik door de landbouw heeft mogelijkheden om ook andere functies op te nemen. De openheid en de landelijkheid zijn ideale condities voor zacht recreatief medegebruik (wandelen en fietsen). De sector kan hier nog meer op inspelen door bij te dragen in het versterken van de natuurlijke en landschappelijke waarden van de open ruimte. Verder zijn er potenties voor landbouwverbreding. Leegstaande boerderijen, delen ervan, of delen van actieve boerderijen, kunnen in aanmerking komen voor nieuwe bestemmingen of functies.

2. Bossen :

- **bestrijden bodemerossie en extreme betredingsdruk op heuvels.** Uit onderzoek is gebleken dat op lemige bodems met percelen van een normale grootte (en dus normale hellingslengte) hellingen vanaf 3 à 4 % erosiegevoelig zijn wanneer zij langere tijd onbegroeid zijn. Deze omstandigheden zijn aanwezig op de heuvelflanken.

- **kwantitatief behoud en versterking van de bossen.**

Er wordt gestreefd naar het behoud en/of de ontwikkeling van aaneengesloten boscomplexen. Dit kan door bosuitbreiding en/of ecologische verbinding tussen de boscomplexen. Deze ecologische verbindingen zijn structuurrijke overgangen tussen de boscomplexen door middel van het behoud (en een ecologisch beheer) van de historisch permanente graslanden in de bosomgeving en de ontwikkeling van ruigten, tenzij ze zelf bebost worden. Het behouden en/of ontwikkelen van kleine landschapselementen en het kleinschalig (cultuur)landschap tussen de boscomplexen draagt eveneens bij tot een betere verbinding. Bosuitbreiding wordt mede verantwoord vanuit historisch standpunt: de bosgedeelten zijn momenteel immers restanten van weleer grotere, aaneengesloten boscomplexen.

De potentie is aanwezig tot uitbreiding van de bestaande bosstructuur en de kwaliteitsverhoging van het bosareaal in de volgende zones:

- tussen het Heynsdaelebos en het meer westelijk gelegen bos op Waals grondgebied (Bois du Martivale);
- tussen het Hotondbos en het Ingelbos;
- in het gebied Kortekeer-Kuithol, als versterking van de bestaande bosfragmenten;
- in de noordelijke randzone (huidige akker) van het Koppenbergbos. Het flankerend kleinschalig cultuurlandschap dient hierbij evenwel behouden te blijven.

Bebossing gebeurt tevens bij voorkeur niet binnen het kleinschalig cultuurlandschap.

Waardevolle, soortenrijke cultuurgraslanden, heischrale graslanden en droge heide komen niet in aanmerking voor een evolutie naar bos, gezien hun belangrijke natuurwetenschappelijke en historische waarden. Belangrijk is het behoud van de zuidgeëxposeerde randen met ruigtes (belangrijk voor o.m. Grote vos).

Indien er beplant wordt, gebeurt dit met inheemse soorten en indien beschikbaar met autochtoon plantmateriaal.

In de aaneengesloten boscomplexen en de kleinere waardevolle boskernen wordt gestreefd naar een ecologische opwaardering. Hierbij wordt tevens rekening gehouden met eventuele zichtassen, cultuurhistorische en archeologische aspecten.

Gezien de ligging van de bosgebieden binnen Habitatrichtlijngebied, is de doelstelling het behoud en de ontwikkeling van volgende types (tabel 1):

Tabel 1. Overzicht van de doeltypes voor de ankerplaats, deelgebied bossen.

Doeltype	Kluisbos	Feelbos	Hotondbos-Scherpenberg en Ingelbos, Koppenbergbos-Onderbos, Elenebos-Kortekeer-Kabernol-Kuithol	Bois Joly	Beiaardbos	Heynsdaele
Droge heide	x		x ¹			
Valleibos	x	x	x	x	x	x
Heischraal grasland	x		x ²	x	x	x
Beukenbossen		x	x	x	x	x
Soortenrijk, vochtig cultuurgrasland			x	x		x
Soortenrijke watervegetaties			x ³			

¹ Toppen Hotond- en Koppenberg

² Top Koppenberg

³ Typische soorten ontbreken momenteel

Mede met het oog op het herstel van de bosdifferentiatie en het cultuurhistorisch aspect wordt het **hakhoutbeheer** in ere hersteld in die bosdelen waar er nog een hakhoutstructuur aanwezig is.

3. Open akkergebieden :

- **vrijwaren van de kwaliteit van de open ruimte (visuele vervuiling).** Dit houdt in dat de grote open akkercomplexen (kouterlandschappen) behouden blijven als open landschap. Bijkomende bebouwing wordt zo veel mogelijk vermeden en kan enkel als deze landschappelijk inpasbaar is. Bebouwing als verbinding tussen 2 bosgebieden is uitgesloten op de historische kouters. Vertuining en aanplanting van nieuwe KLE's wordt tegengegaan.

- **tegengaan bodemerosie.** Bodemerosie vormt een probleem in de akkergebieden. Dit dient te worden tegengegaan.

- **behoud van holle wegen en andere trage wegen en/of taluds.** De typische landbouwwegen, holle wegen en andere trage wegen, en taluds moeten in de akkergebieden behouden blijven.

4. Cultuurlandschap met veel KLE's) :

De typische KLE bepalen voor een deel het karakter van de ankerplaats.

- Doelstelling is daarom het **behoud en herstel van de kleinschaligheid van het landschap** (houtige KLE en poelen) en het bocagekarakter voor het behoud van de eigenheid en de gaafheid van het landschap. Lineaire KLE zijn zowel van natuurwetenschappelijke (verbindingsweg) als historische en esthetische waarde. Puntvormige KLE zoals poelen spelen een belangrijke rol in het ecosysteem. Allerlei organismen zoals salamanders, padden, libellen en kikkers hebben stilstaand water nodig voor hun voortplanting. Bij deze doelstelling dient er evenwel op toegezien te worden dat de locatie en het type van de KLE cultuurhistorisch verantwoord is. Zo komen houtwallen niet voor in de Vlaamse Ardennen en op de traditioneel open kouters waren houtige KLE's zeldzaam en kwamen enkel voor op de taluds.

- **behoud en ecologisch beheer historisch permanente graslanden.** Gezien het historisch permanent graslandgebruik, worden de actuele graslanden van deze categorie bestendigd. Het **beheer en de gebruiksintensiteit** van de historisch permanente graslanden wordt afgestemd op de actuele natuurwetenschappelijke, historische en esthetische waarden en potenties.

- **Akkers** binnen het kleinschalig landschap kunnen worden behouden. Op akkers in voor landbouw bestemde gebieden (gewestplan) en gelegen in het kleinschalig landschap is omzetting naar bos of permanent grasland mogelijk.

- **behoud van holle wegen, trage wegen en/of taluds.** De typische landbouwwegen, holle wegen (trage wegen) en taluds in de akkergebieden dienen te worden behouden en aangepast beheerd.

- De **kasteelparken** bevatten cultuurhistorische waarden. Bovendien zijn ze voor zowel planten als dieren belangrijk als groene stapstenen in het landschap. Een **harmonisch park-** en **natuurgericht bosbeheer** met aandacht voor landschapsintegratie, zichtassen, dreefpatronen, enz. verhoogt hun ecologische rol. Toepassing van deze beheersvisies wordt dan ook beoogd.

5. Natte depressies en akkerruggen in het Pleistoceen valleigebied :

- **behoud en ecologisch beheer historisch permanente graslanden.** Gezien het historisch permanent graslandgebruik, worden de actuele graslanden van deze categorie bestendigd.

- **behoud en herstel houtige KLE.**

- **behoud moerassig gebied.** Het Paddenbroek is een moerassig gebied met een centrale vijver. Dit dient behouden te blijven, gezien het ecologisch en cultuurhistorisch belang van het gebied.

- **behoud open akkerrug van 'Waarde'.**

- **behoud en optimalisering natuurlijke structuurkenmerken waterlopen.** De sloten en grachtjes en meer bepaald het stervormig patroon van waterlopen in het Paddenbroek dienen behouden te blijven.

6. Bebouwd gebied :

- Een **verdere groei** van de linten en een toename van de verspreide bebouwing is **niet gewenst** gelet op de landschappelijke waarden. Nieuwbouw wordt toegelaten voor zover dit het bestaande bouwkundig erfgoed niet schaadt naar uitzicht of functionaliteit.
- Specifieke aandacht moet gaan naar het **behoud en verhogen van de kwaliteit van de dorpskernen** en de cultuurhistorische aard van de dorpskernen.
- **Holle wegen en kasseiwegen** zijn typisch voor de ankerplaats. Ze dienen daarom **behouden** te blijven. Ook **trage wegen** dienen behouden te blijven en eventueel waar mogelijk terug hersteld te worden in het kader van een functioneel of recreatief gebruik. De bestaande weginfrastructuur kan behouden blijven.
- Wat het **bouwkundig erfgoed** betreft bevinden er zich monumenten van diverse aard met o.m. kerken, molens, hoeves en landelijke woningen (boerenhuizen). Alle gebouwen opgenomen in de inventaris van het bouwkundig erfgoed dienen behouden te blijven met hun typische architecturale kenmerken en historische waarden. Bij het uitvoeren van inrichtingswerken wordt aandacht besteed aan het bodemarchief. Bij inrichtingswerken aan historisch belangrijke structuren (bv. walgracht) wordt advies gevraagd aan de voor archeologie bevoegde administratie.

10. Kansen, knelpunten en aandachtspunten

Knelpunten en kansen

De landschappelijke waarden van de ankerplaats worden op een aantal plaatsen aangetast of bedreigd (zie bijlage 2 - kaart 2A/B).

Dit heeft o.m. te maken met de **landbouwvoering** die te weinig is afgestemd op de landschappelijke eigenheid en kwetsbaarheid van het landschap. De belangrijkste knelpunten op dit vlak zijn:

- **verdwijnen van historisch grasland** door volgende factoren:
 - ofwel wordt de rentabiliteit van de gronden opgedreven door omzetting naar hoogproductief grasland of akker, waarbij de typische biodiversiteit verdwijnt;
 - ofwel worden ze verlaten (met verruiging en verbossing als gevolg) of bebost. Ook hierbij verdwijnt de aan open vegetaties gebonden biodiversiteit;
 - ofwel worden ze opgespoten of volgestort of ingenomen door woningen.
- **verdwijnen van KLE door schaalvergroting in de landbouw:**
De grootste bedreiging is het verdwijnen en het verbreden van holle wegen en de verwijdering van hagen, houtkanten en andere KLE zoals knotbomen. Veel grondeigenaren hebben nauwelijks nog tijd om het hakhout te snoeien. Bovendien kan het brand- en geriefhout veel gemakkelijker verkregen worden. Het hakhout verliest hierdoor zijn functie.
- **Bodemerosie (foto AP20):**
de leembodems op de hellingen van de Vlaamse Ardennen zijn erosiegevoelig. Het gebied kent steile reliëfovergangen die sterk aan erosie onderhevig zijn. Door het gebruik als akkerland, veelal in combinatie met de verwijdering van houtige gewassen op de taluds, treedt een versnelde erosie op. Boeren die de ploeg te ver in de topkam (de rand van de holle weg) zetten, bereiken vaak ongewild hetzelfde effect: het regenwater kan hierdoor nog sneller de bodem van de holle weg bereiken waardoor de uit- en afspoeling van de grond nog grotere vormen aanneemt.
- **overbemesting van akkers en graslanden en gebrek aan buffering langs bossen:**
boszoomontwikkeling is vrijwel onmogelijk daar tot tegen de bosrand wordt geploegd of geweid. Daarnaast treedt sterke verruiging (verbraming) van de bosrand op door inwaai en insijpeling van meststoffen. Deze boszomen zijn echter van grote betekenis voor het bosecosysteem, zodat moet gestreefd worden naar bosrandontwikkeling binnen het landbouwgebied.

De landschappelijke waarden worden bovendien sterk bedreigd door een **versnipperde bebouwing, lintbebouwing en andere infrastructuur**. Dit uit zich in een versnippering van natuur- en bosgebieden.

Volgende visuele storingen in het landschap als resultaat hiervan zijn:

- storende en banale architectuur van sommige landbouwbedrijfsgebouwen (foto AP07);
- landschappelijke verstoring door de hoofdwegen (foto AP15);
- grote villa's, opgebouwd op de plaats van voormalige boerderijen (foto AP02).

Op het gewestplan is een reservatiestrook voorzien voor de omleiding van de N60 (Gent-Oudenaarde-Ronse). De effectieve aanleg van deze omleiding is op dit moment in voorbereiding. Voorlopig is er nog onduidelijkheid over het juiste tracé (afhankelijk van het resultaat van de passende beoordeling) en de specifieke uitvoeringsmodaliteiten. Bovendien moet er nog een milieueffectenrapport worden opgemaakt. De aanleg van deze omleidingsweg zal ongetwijfeld een belangrijke negatieve impact hebben op de historische, natuurwetenschappelijke en esthetische waarde van de ankerplaats. Een echte inschatting van deze impact kan echter pas worden gemaakt indien er duidelijkheid is over het tracé en de vormgeving. Onroerend erfgoed is van bij de start van de discussie over deze weg betrokken partij. Een aanduiding als ankerplaats kan het belang van de visie van onroerend erfgoed over het gebied binnen deze discussie kracht bijzetten. Bovendien kan binnen het kader van een definitief aangeduide ankerplaats gevraagd worden om te herstellen en te compenseren voor de toegebrachte schade aan het landschap.

Wat het bouwkundig erfgoed betreft wordt vaak afbreuk gedaan aan de karakteristieke kenmerken van de gebouwen. Dit geldt voornamelijk voor de waardevolle hoevegebouwen, die verbouwd worden tot moderne landbouwbedrijfsgebouwen of villa's (evenwel niet mogelijk binnen landschappelijk waardevol agrarisch gebied). Dit heeft niet alleen zijn effect op de intrinsieke waarden van de gebouwen, maar ook op de omgeving.

De grote wegen doorheen de ankerplaats worden gebruikt als doorgangsroutes. Het stijgende gemotoriseerd wegverkeer tast de leefbaarheid van de dorpskernen aan met o.m. lawaaihinder en doortocht van zwaar vrachtverkeer.

Vanop de Kluisberg wordt het landschap ten noorden geschaad door de electriciteitscentrale van Ruien langs de Schelde.

Binnen de **bossen** komen een aantal knelpunten voor.

De bron- en kwelgebieden die ontspringen op de heuvelflanken zijn ecologisch belangrijke elementen en hebben mede door de abiotische omstandigheden een typische fauna en flora. Bronnen zijn tevens een belangrijk onderdeel van het cultureel erfgoed. Ze worden evenwel bedreigd door omgevingsfactoren als verdroging en een slechte waterkwaliteit. Dit laatste komt door te weinig buffering van de landbouwgronden, met negatieve effecten op kwetsbare bostypes (bronbossen) door af- en uitspoeling van meststoffen. De economisch weinig of niet rendabele, vaak permanent natte bron- en kwelgebieden werden (en worden) in vele gevallen gebruikt als (landbouw)sluikstort.

Algemeen is het slecht gesteld met de waterkwaliteit van de waterlopen. De globale waterkwaliteit verbetert slechts zeer langzaam. Als oorzaken worden aangehaald: vertraging van de realisatie van enkele collectorwerken, overstorten en lage efficiëntie van de RWZI's. Verder zijn er nog heel wat individuele lozingen en diffuse verontreiniging.

Hoewel de waterlopen binnen de bossen nog goede structuurkenmerken bezitten, is dit niet meer zo eens buiten het bos. Zo is de structuur van de bronbeken in het Kluisbos en het Beiaardbos zeer waardevol, maar de waarde daalt snel eens de beken in landbouwgebied komen.

Een ander probleem vormt de kap van beekbegeleidende beplanting (houtkanten en bomenrijen). Hierdoor verdwijnt dit typische landschapkenmerk, maar treedt ook een grotere erosie op. Hierdoor worden grote hoeveelheden sediment in de beek getransporteerd met aanslibbing en problemen met wateroverlast tot gevolg in het benedenstrooms gebied. Dit geeft vaak aanleiding tot sanering en herkalibrering van de waterloop met verlies aan structuurkenmerken van de beek en het omliggende valleigebied tot gevolg.

De aanwezigheid van grote boscomplexen met een uitgebouwde infrastructuur en de toeristische attractiepool van de Vlaamse Ardennen voor fietsers en wandelaars, brengt een sterke recreatieve druk met zich mee. In het Hotondbos vormt motorcross een knelpunt, in het Kluisbos overbetreding. Vooral in de zomermaanden en gedurende de weekends en verlofperiodes, bezoeken duizenden recreanten gelijktijdig het bos. De druk op het bos is daardoor erg hoog met beschadiging van de bosvegetatie als gevolg.

Ook het wielertoerisme met verschillende wielervedstrijden per jaar zorgt voor een toestroom van mensen. Dit zorgt voor een grote verkeersdrukte en parkeeroverlast in de directe omgeving van de dorpskern van Kwaremont.

Mountainbikers volgen niet altijd de uitgestippelde routes in het Kluisbos, met een negatieve impact op de natuur tot gevolg.

Hakhout- en middenhoutbos waren voorheen twee veel voorkomende houtculturen in de bossen. Door verwaarlozing van de hakhoutcultuur, zijn verschillende kappercelen verdwenen of sterk gedegradeerd.

11. Gewenste planologische afstemming

Delen van de ankerplaats vallen binnen VEN en Europese beschermingen als Habitatrichtlijngebied en erkenning als natuur- en bosreservaat. In deze reservaten wordt, via een aangepast beheer, een natuurstreefbeeld behouden of ontwikkeld. Een waardering van de ankerplaats vanuit fysisch-geografisch, historisch en esthetisch standpunt leidt dus tot een overlap met de wensen vanuit een natuurwetenschappelijke benadering.

De Habitatrichtlijn (21/05/1992) omvat zowel maatregelen inzake de gebiedsbescherming als inzake soortbescherming. Binnen de Habitatrichtlijngebieden dient er een passende beoordeling te gebeuren bij het uitvoeren van werkzaamheden. Volgens artikel 36 van het Decreet op natuurbescherming (wijziging Decreet van 19 juli 2002 (BS 31/08/2002)) moeten projecten of activiteiten die een betekenisvolle aantasting van de natuurlijke kenmerken van een speciale beschermingszone kunnen veroorzaken, onderworpen worden aan een passende beoordeling voor wat betreft de betekenisvolle effecten voor de speciale beschermingszone. De overheid die over een vergunningsaanvraag, een plan of programma moet beslissen, mag de vergunning slechts toestaan of het plan of programma slechts goedkeuren indien deze geen betekenisvolle aantasting van de natuurlijke kenmerken van de betrokken speciale beschermingszone kunnen veroorzaken. Hiervan kan enkel worden afgeweken indien is gebleken dat er geen minder schadelijk alternatief bestaat en omwille van dwingende redenen van groot openbaar belang met inbegrip van redenen van sociale of economische aard. Door deze wetgeving worden de landschappelijke waarden tevens beschermd.

Binnen de gewenste structuur van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen wordt het gebied van de Vlaamse Ardennen geselecteerd als een strategisch project voor het buitengebied. Dit zijn projecten die een voorbeeldfunctie kunnen vervullen voor een samenhangende uitwerking van de natuurlijke structuur, de agrarische structuur, het landschap en de nederzettingstructuur. Hierbij worden de Vlaamse Ardennen gezien als een regionaal landschap, waarbij een samenwerkingsverband dient te ontstaan tussen lokale beleidsniveaus, milieu- en natuurverenigingen en socio-economische partners om een bepaald gebied op een duurzame wijze te ontwikkelen met natuur- en landschapsbehoud en natuurgericht toerisme als belangrijkste pijlers.

Het Provinciaal Structuurplan Oost-Vlaanderen werd op 18 februari 2004 definitief goedgekeurd. De visie op de ruimtelijke ontwikkeling wordt verwoord met de slagzin 'Het zuidelijk openruimtegebied als landelijk landschap en groene long van bovenregionaal belang'. Deze visie wordt vertaald in een 4-tal ruimtelijke concepten :

- het fysisch systeem als kapstok voor de landschapsvormende functies bos, natuur en landbouw;
- behoud en versterking van het hiërarchisch spreidingspatroon en de cultuurhistorische waarde van de nederzettingen;
- de kleine steden als ontwikkelingspolen in de regio;
- een ontsluitingssysteem gericht op de leefbaarheid van de stedelijk-economische structuur en op het vrijwaren van het rustig karakter van het buitengebied.

Binnen het Provinciaal Structuurplan Oost-Vlaanderen werden prioritaire gebieden aangeduid voor bosuitbreiding (Koppenbergbos, Heynsdaele).

In het Gemeentelijk Ruimtelijk Structuurplan (GRS) van Oudenaarde (2005) werden volgende doelstellingen voor de bossen beoogd:

- Behoud van de stiltefunctie van de open ruimte. Dit betekent het weren van harde en/of luidruchtige activiteiten;
- Weren van elke vorm van (nieuwe) bebouwing, behoudens in functie van natuurontwikkeling of educatie;
- Beschermen en uitbreiden van de bestaande bossen; natuurgericht beheer en maatregelen om de gebieden te versterken;
- Zachte extensieve recreatie is mogelijk, naast tijdelijke toeristisch-recreatieve evenementen zoals wielervedstrijden;

Vanaf de Scheldevallei (Melden) dient de zichtrelatie met de Koppenberg behouden te blijven. De verlinding langs de wegen ten westen van de Koppenberg (Meldenstraat en Berchemweg) wordt daarom gestructureerd, waarbij nog grote open percelen open worden gehouden.

Behoud van het agrarisch grondgebruik (in de omgeving van de Koppenberg) en tegengaan van verdere versnippering zijn prioritair binnen het GRS. Recreatief medegebruik van het landbouwgebied blijft mogelijk.

Om de leefbaarheid van de bestaande bedrijven in de toekomst te garanderen blijven uitbreiding en aanpassingen ter hoogte van de bedrijfszetel mogelijk. De landschappelijke integratie van de bedrijfsgebouwen is belangrijk. Erfbeplanting en onderhoud van KLE dienen te worden gestimuleerd. Verlaten bedrijfszetels moeten zoveel mogelijk een agrarische en/of para-agrarische bestemming krijgen. Ook hoevetoerisme is een activiteit die hier extra kan worden ondersteund.

Deze elementen m.b.t. de landbouwwitvoering zijn niet in strijd met de vooropgestelde doelstellingen van de ruimtelijke visie van de ankerplaats.

Het GRS van Kluisbergen is nog steeds in opmaak (TECHNUM). Bij beslissing dd. 30 december 1999 keurde de gemeenteraad de intentienota goed. De visie op de ruimtelijke structuur is nog niet vastgelegd.

Volgende doelstellingen van het GRS Maarkedal (VDS 2006) zijn van toepassing:

- De open landschappen en wijdse vergezichten zijn typerend voor het landschap te Maarkedal. De vergezichten dienen te worden behouden.
- De landbouwgebieden dienen in de toekomst beschermd en bewaard te worden. Waar natuur en landbouw samenvallen, kunnen beheersovereenkomsten een oplossing bieden.
- Er wordt voor geopteerd om de bestaande bosfragmenten in de mate van het mogelijke ecologisch te beheren. In tweede instantie kunnen de bossen mogelijk een recreatieve functie uitoefenen. Verbindingen tussen de bosgebieden kunnen de ecologische mogelijkheden van de gebieden vergroten. Op sommige plaatsen wordt bosuitbreiding voorgesteld (uitbreiding en aaneenkoppeling van de bosgebieden van Kuithol tot Kabernol).
- De bestaande groenelementen en kleine boomgaarden dienen zoveel mogelijk behouden te blijven.
- Verspreide bebouwing wordt niet verder versterkt. Naar gelang het draagvlak van het gebied worden al dan niet meer of minder mogelijkheden gegeven op het vlak van uitbreiding, nieuwbouw, functiewijzigingen e.d.

Van het GRS Ronse werd de startnota goedgekeurd (2003, Groep Planning). De visie op de ruimtelijke structuur werd nog niet vastgelegd.

Delen zijn binnen het RUP Kluisbergen (B.S. 16/04/2004) 'Afbakening van de gebieden van de natuurlijke en agrarische structuur: Onderdelen van de Grote Eenheid Natuur 'Vlaamse Ardennen van Kluisberg tot Koppenberg' reeds omgezet naar natuurgebied. Dit verzekert een bescherming van de natuurwetenschappelijke en landschappelijke waarden in het algemeen.

Uitgaande van de huidige bestemmingen op het gewestplan lijken er geen knelpunten te bestaan met de ruimtelijke visie voor de ankerplaats. Binnen de afbakening werden vrijwel alle lintbebouwing of verspreide bebouwing zonder erfgoedwaarde uitgesloten, zodat hiermee geen conflicten kunnen verwacht worden.

12. Begrippenlijst en referenties

Begrippenlijst

Voor de verklaring van de begrippen is er een algemene begrippenlijst. De dossierspecifieke begrippen worden hieronder verklaard.

Bocagelandschap

Kleinschalig, gesloten landschap met verspreide dorpen en hoeves, verspreide bosjes en bossen en daartussenin een landbouwlandschap met veel lineaire kleine landschapselementen (hagen, houtkanten, bomenrijen, wegbermen, beekvalleien, graften...) en verspreide puntvormige KLE's (poelen, solitaire bomen,...).

Boscomplex

Fysisch en ruimtelijk samenhangend geheel van bospercelen en/of bossen.

Botanisch

M.b.t. de wilde planten.

Bron

Plaatselijke, natuurlijke uitvloeijing van grondwater. De bronnen kunnen individueel zijn, een bepaalde lijn volgen of groepsgewijs uittreden (De Smet 1989).

Classicistisch

Stijlperiode in de bouwkunst tussen 1770 en 1850.

Consequent

Een consequente waterloop stroomt in dezelfde richting als de richting waarin de laatste zee zich terugtrok ; in deze ankerplaats is dat eveneens de richting waarin de er voorkomende gesteentelagen hellen.

Dalhoofd

Het half-komvormige bovenste gedeelte van een dal

Diestiaanzee

De Diestiaanzee is een oude zee die tijdens het tertiair regelmatig het noorden tot midden van België overspoelde.

Dolmen

Bouwwerk van rechtop gezette stenen overdekt met één of meerdere dekstenen. De dolmen werd bedekt met aarde en vormde een tumulus waaromheen vaak een steenkring werd gelegd. Als de aarde erodeert blijven enkel de dolmen en de steenkring over.

Epifyt

Plant die leeft op een ander organisme maar geen parasiet is.

Eutroof

Voedselrijk water.

Fetisjboom

Boom waar men voorwerpen aan vastmaakt om een gunst of genezing te verkrijgen.

Formatie

Geologische laag.

Gerechtsboom

Boom geplant op de plaats waar recht werd gesproken (vierschaar); was veelal een lindeboom.

Getuigenheuvel

Restheuvel, ontstaan doordat het omgevende land, dat met minder harde gesteenten was bedekt, is weggeërodeerd, en waarvan het topvlak getuigt van de laatste zeeafzettingen en dus laatste zeebodem in dit gebied.

Haag

Dichte, lijnvormige aanplant van struiken of bomen die minstens eenmaal per jaar beheerd (gesnoeid) wordt. Deze zijn opvallend aanwezig in het bocagelandschap.

Hakhoutbeheer

Een bedrijfsvorm waarbij bomen met een groot regeneratievermogen met korte omlooptijd (<20 jaar) worden gekapt. De jonge generatie bestaat uit uitlopers van de gekapte stronken (stobben).

Heg

Lijnvormige aanplant van struiken of bomen die vrij mag uitgroeien. Het snoei-beheer wordt minder frequent uitgevoerd dan bij een haag.

Holle weg

Oude restant van (bos)wegen, die door de betreding uitspoelen, zodat ze hun hedendaags profiel gekregen hebben. Op de steile wegganten vindt men niet alleen bomen en struiken, die erosie moeten voorkomen van de aanpalende akkers, maar heel vaak vindt men er nog restanten van de oude bosflora.

Holoceen

Tweede en kortste periode van het Kwartair, na de laatste ijstijd, vanaf 10.000 jaar geleden tot vandaag ; een periode met gematigd klimaat en wisselende vochtigheid.

IJzerzandsteen

IJzerzandsteen is een fijnkorrelige, donkerbruine ijzerhoudende steensoort, ontstaan door het samenkiten van de zandkorrels door limoniet. Door de inwerking van lucht en vochtigheid oxideert het oorspronkelijk donkergroene glauconiet naar het donkerbruine limoniet.

Kalktuf

Het uitstromend, kalkrijk bronwater geeft aanleiding tot de vorming van kalkverstering.

Kantelverglidingen

Het afschuiven van brede porties van een helling, waarbij het omlaaggeschoven deel van de helling achterover gekanteld geraakte. Daardoor ontstaat een trapvormige helling met soms tegentreden die een weinig in omgekeerde zin hellen

Kathedraalbos

Bos van hoogopgaande beukenbomen, dat gekenmerkt wordt door een afwezigheid of gering voorkomen van een struik- en kruidlaag.

Kaphaag

Haag van rijen lage knotbomen, die dicht bij elkaar aansluiten. Ze staan steeds in de buurt van het erf.

Kerkweg(el)

Smalle, meestal onverharde weg die gehuchten en dorpskernen verbindt, veelal tussen twee kerken in.

Kiezelzandsteen

Zandsteen in de loop der geologische tijden ontstaan doordat silicium de zandkorrels aaneen kitte.

KLE

Kleine landschapselementen: lijn- of puntvormige elementen met inbegrip van de bijhorende vegetaties waarvan het uitzicht, de structuur of de aard al dan niet resultaat zijn van menselijk handelen, en die deel uitmaken van de natuur zoals: bermen, bomen, bosjes, bronnen, dijken, graften, houtkanten, hagen, holle wegen, hoogstamboomgaarden, perceelsrandbegroeiingen, sloten, struwelen, poelen, veedrinkputten en waterlopen.

Kouter

Open akkergebied, in oorsprong vroegmiddeleeuws en later uitgebreid.

Kwartair

Geologische periode vanaf ongeveer 2,5 miljoen jaar geleden tot op heden

Markante terreinovergang

Een markante terreinovergang vormt de overgang tussen twee duidelijk verschillende landschappen. Dikwijls gaat de overgang gepaard met een verschil in bodemgebruik of percelering.

Mesolithicum

Archeologische periode van 10 000 tot 4000 v.Chr.

Mesotroof

Licht voedselrijk water.

Michelbergcultuur

Cultuur uit het neolithicum, genoemd naar een site bij de Duitse stad Karlsruhe. Kenmerkend voor deze cultuur is de 'tulpbeker', een onversierd aardewerk met een ronde bodem en wijde hals.

Neolithicum

'Nieuw Stenen Tijdperk'. Archeologische periode van 4000 tot 2500 v. Chr.

Middelhoutbeheer

Hakhout met enkele hoogstammige bomen van verschillende dikteklassen.

Oligotroof

Voedselarm (m.b.t. water).

Paleolithicum

Archeologische periode van 3.5 miljoen jaar v. Chr. tot 10 000 jaar v. Chr.. De periode werd gekenmerkt door stenen werktuigen.

Pleistoceen

Eerste en langste periode van het Kwartair, een afwisseling van ijstijden en tussenijstijden, van circa 2,5 miljoen jaar tot circa 10.000 jaar geleden.

Romaans

Stijlperiode in de bouwkunst vanaf 1000 tot 1200.

Tertiair

Geologische periode vanaf 65 miljoen tot 2.5 miljoen jaar geleden.

Terrassenlandschap

Landschap ontstaan op een rivierterras, dit is een vroegere valleibodem, meestal uit de ijstijden, en later door de rivier verlaten.

Tumulus

Grafheuvel.

Verglijding

Geomorfologisch verschijnsel dat ontstaat door het verschuiven van glauconietrijke zandlagen.

Vleugeldal

Een vleugeldal heeft min of meer steil aflopende hellingen tot in de beekbedding als gevolg van de intense beekerosie en de geringe hellingserosie. Het bodemdal is er erg smal.

Vrijheidsboom

Boom aangeplant tijdens een belangrijke gebeurtenis. Zo werd tijdens de Franse revolutie (1794), tussen kerk en gemeentehuis, centraal op de markt of het dorpsplein een vrijheidsboom geplant. Het aanplanten van een vrijheidsboom gebeurde ook tijdens de Hollandse bezetting (1815) en bij de onafhankelijkheid van België (1830).

Vroeg-gotisch

Stijlperiode in de bouwkunst tussen de 12^e en 13^e eeuw, waarbij de gebouwen gekenmerkt worden door een skelet van steunberen, luchtbogen en gewelven en hoge ramen.

Weerhaag

Doornige haag gebruikt als veekering.

Referenties

Anoniem (1993). Houtkanten in de Vlaamse Ardennen: een cultuurhistorische benadering. Onze Streek 19: 9-10.

Anoniem (2001). Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan Oost-Vlaanderen. Provincie Oost-Vlaanderen, Gent.

Anoniem (2005). Gemeentelijk Ruimtelijk Structuurplan Oudenaarde.

Bervoets, L. & Schneiders, A. (1989). Onderzoek naar de verspreiding en de typologie van ecologisch waardevolle waterlopen in het Vlaamse Gewest. Deel I: Het Denderbekken. Universitaire Instelling Antwerpen/Wilrijk in opdracht van AMINAL/Brussel - Bestuur Algemeen Milieubeleid - Dienst Water en Bodem. pp.76 + bijlagen.

Centraal Archeologische Inventaris (CAI) – Digitale databank, cai.erfgoed.net.

Coart, E., Vanden Broeck, A., & Van Slycken, J. (1998). Behoud van autochtone bomen en struiken: een verkenning. Mededelingen 1998-1, Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer, Geraardsbergen.

Debyttère, Y. (1993). Archeologisch onderzoek van de gemeente Kwaremont, Prospectie-Analyse-Synthese. Onuitgegeven licentiaatsverhandeling, RUG.

Decler, K. (2005). Naar een goede praktijk voor beheer en inrichting van trage wegen in het landbouwgebied. Nota INA2005.49, Brussel, 8p.

De Lange, S. (1996). Op stap door Oost-Vlaanderen. Panoramaroute Kwaremont, Toerisme Oost-Vlaanderen, Gent.

De Smet, D. (1989). Hydrogeologie van brongebieden in de streek van Oudenaarde. Licentiaatsverhandeling RUGent, Gent, 84 p.

Durwael, L., Roelandt, B., De Keersmaeker, L. & Lust, N. (2000). Beschrijving van de natuurtypen in Vlaanderen: bossen. Universiteit Gent (RUG), Laboratorium voor Bosbouw, Gent, 121 p.

Econnection (1994). Bronbossen van de Vlaamse Ardennen. Studie i.o.v. AMINAL, Afdeling Natuur, Gent.

Econnection (1998). Uitgebreid bosbeheersplan voor het Kluisbos te Kluisbergen. Studie i.o.v. Gemeente Kluisbergen/OCMW Kluisbergen.

Econnection (1998). Beheersplan bosreservaat 'Beiaardbos' te Kluisbergen. Studie i.o.v. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, AMINAL-Afdeling Bos en Groen.

Econnection (1999). Uitgebreid bosbeheerplan Heynsdaele te Ronse. Studie i.o.v. Provinciebestuur Oost-Vlaanderen.

Econnection (in opmaak). Uitgebreid bosbeheerplan voor Brakelbos, Zegelsemse bosjes, Kapoendebos, Koppenbergbos, Onderbos, Berk- en Doornbos, Thiernerkouterbos en Spellehoutbos. Studie i.o.v. OCMW-Oudenaarde.

Gullentops, F. (1975). L'évolution du relief depuis la dernière glaciation. Bulletin de la Société belge d'Etudes Géographiques, 26, 71-87

Gysels, H. (1993). De landschappen van Vlaanderen en Zuidelijk Nederland. Een landschapsecologische studie. Uitgeverij Garant, Leuven, 415 p.

Haskoning (2006). Natuurverbingsgebied 'Heuvelrug getuigenheuvels' in de Vlaamse Ardennen. Voorstudie gebiedsvisie ten behoeve van de Afbakening, Inrichting en Beheer. Studie i.o.v. Provincie Oost-Vlaanderen, 102 p + bijlagen.

Heirman, J. & Desmet, K. (1985). Biologische waarderingskaart van België. Verklarende tekst kaartblad 30. Ministerie van Volksgezondheid en van het Gezin. Instituut voor Hygiëne en Epidemiologie, Coördinatiecentrum van de Biologische Waarderingskaart.

Hermý, M. & De Blust, G. (1997). Punten en lijnen in het landschap. Stichting Leefmilieu, Schuyt & co, Van de Wiele, Natuurreservaten, WWF, Instituut voor Natuurbehoud, 336 p.

Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgesteld door Graaf de Ferraris (1771-1777), uitgave door het Gemeentekrediet, kaarten 38 (Audenaerde), 39 (Ronse).

Kinds, L. (1983). Vegetatiekundige en ecologische studie van bronbossen van het Zuidvlaams Heuvelland. Licentiaatsverhandeling RUGent, Gent, 171 p.

Kuyken, E, Stieperaere, H. & Hoffmann, M. (1986). Biologische Waarderingskaart van België. Verklarende tekst – kaartblad 29. Ministerie van Volksgezondheid en van het Gezin. Instituut voor Hygiëne en Epidemiologie, Coördinatiecentrum van de Biologische Waarderingskaart, Brussel, 85 p.

Landschapskenmerkenkaart (2002). Digitale Vectoriële bestanden. CD-rom.

Lincoln, R.J., Boxshall, G.A. & Clark, P.F. (1995). A dictionary of ecology, evolution and systematics. Cambridge University Press, Cambridge, 298 p.

Maes, N. & Rövekamp, C. (2000). Oorspronkelijk inheemse bomen en struiken in het Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen. Een onderzoek naar autochtone genenbronnen. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, afdeling Bos en Groen, Brussel.

Marechal, P. (1991). Woordenwijzer ecologie. Reaal Ecoboek, Uitgeverij Reaal Uitgevers, Alphen, 320 p.

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap (2001). Nieuwe impulsen voor de landschapszorg. De landschapsatlas, baken voor een verruimd beleid. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Monumenten en Landschappen, Brussel, 191 p.

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap (2001). Atlas van de relictten van traditionele landschappen in Vlaanderen (Landschapsatlas). Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Monumenten en Landschappen, Brussel, CD-rom.

Pede, C. (1966). De typische Diestiaanhelling en haar evolutie. Acta Geographica Lovaniensia, 4, 151-158

Rövekamp, C. & Maes, N. (1999). Oorspronkelijk inheemse bomen en struiken in Vlaanderen. Een onderzoek naar autochtone genenbronnen in de Regionale Landschappen West-Vlaamse Heuvels, Vlaamse Ardennen en de houtvesterijen Hechtel en Bree. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, afdeling Bos en Groen, Brussel.

Serruy, P. (1999). Ruimtelijke spreiding van grondverschuivingen in de Vlaamse Ardennen. Onuitgegeven licentiaatsverhandeling K.U.Leuven.

Sterkx, G. (2002). Habitattypes in Vlaanderen. Fiches van de Habitattypes van bijlage 1 van de Habitatrichtlijn. Instituut voor Natuurbehoud, Brussel.

Tack, G., Van den Brecht, P. & Hermý, M. (1993). Bossen van Vlaanderen, een historische ecologie. Leuven, 320 p.

Tack, G., Coppens, X. (2005). Open landschap agrarische gebieden Vlaamse Ardennen.

TECHNUM (in opmaak). Gemeentelijk Ruimtelijk Structuurplan Kluisbergen.

Van der Linden, G. (1994). Kasseiwegen in de Vlaamse Ardennen, zeldzaam edelgesteente. M&L 13(2).

Vanmaercke-Gottigny, M.C. (1980). Landslides as a morphogenetic phenomenon in a hilly region of Flanders (Belgium). In : De Boodt, M. & Gabriels, G. eds. Assessment of erosion, Wiley and son, New York and London

Vanmaercke-Gottigny, M.C. (1981). Some geomorphological implications of the cry-eolian deposits in Western-Belgium. Biuletyn Peryglacjalni, 28, 103-114

Vanmaercke-Gottigny, M.C. (1982). Geomorfologie en bodemerosie in de Vlaamse Ardennen. De Aardrijkskunde, V.L.A. 5, 331-339

Vanmaercke-Gottigny, M.C. (1995). Detailed geological mapping as a scientific investigation method. A case-study : the maps 'Geraardsbergen' and 'Kortrijk'. V.U.B., Faculteit wetenschappen, Afdeling Kwartairgeologie, beperkte uitgave.

Vanmaercke-Gottigny, M.C. (2005). Levend Landschap in de Vlaamse Ardennen. Stichting Omer Watez, Oudenaarde, 122 pp., ISBN 90-809-4661-3

Vanmaercke-Gottigny, M.C., De Bontridder, O., 1969, Influence de la nappe phréatique sur l'organisation et la génèse des vallées, Acta Geographica Lovaniensia, 7, 253-267

Vanpaemel, L. (1999). Massatransport in de Vlaamse Ardennen: ruimtelijke en temporele dynamiek. Onuitgegeven licentiaatsverhandeling K.U.Leuven.

VDS (2006). Gemeentelijk Ruimtelijk Structuurplan Maarkedal.

13.Foto's

Zie bijlage

dossierbehandelaar: Guido Tack